

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Masaryk a židovství
T.G.M zemřel
před sedmdesáti lety 4

Kašrut a etika
v liberálním judaismu 10

Český argot a jidiš
Je argot tajnou řečí? 14

■ Krátce

O zázračné moci zvuku šofaru se také zmiňuje midraš *Tanchuma – Vajšlach* 2: „Sám Hospodin dal povel svému vojsku“ (Jl 2,11) – to je Roš ha-šana, kdy se troubí na šofar. „Svému vojsku“ – to jsou synové Izraele, kteří se třesou strachem a bojí se zvuku šofaru, kají se, aby obstáli před soudem o Jom kipur.

Rabín Daniel Mayer

Jest neobyčejně zajímavé, že Masaryk proklamoval Židy za národ a vystupoval proti asimilaci v době, kdy v našich krajinách byla asimilace považována za ideál a židovství úplně přestalo a ještě dlouho znova nezačalo být národností. Čtrnáct let před vystoupením Herzla napsal Masaryk v „Sborníku historickém“, že: „Židé jsou skutečně méně promíchaným národem než národové evropští.“

Felix Weltsch

Přivrženci progresivního judaismu v jeho ranné fázi nadšeně upouštěli od praktikování kašrutu – částečně tím uplatňovali svůj racionální přístup k náboženství a částečně se snažili zbavit této nešťastné překážky na cestě k větší společenské integraci, která se stala možnou v okamžiku, kdy se Židům dostalo občanských práv.

Rabínka Janet Burden

To, co je na argotu nejvíc fascinující, je původ jednotlivých výrazů, a to jak zvláštní odvozovací procesy, tak skutečnost, že nemalá část argotických výrazů má svůj podíl v jidiš, resp. v hebrejštině.

dr. Jan Hugo

„Ano, vydírali jsme Evropu během složitých vyjednávání o propuštění šesti bulharských zdravotníků,“ přiznal v rozhovoru pro týdeník Newsweek syn libyjského vůdce Sajf Islám.

Milan Kalina

70. výročí úmrtí TGM

NĚKOLIK SLOV O DUŠI na prahu nového roku

Patnáctého srpna nastoupil elul, poslední měsíc roku 5767. Halacha nám ukládá, že od tohoto dne až do 28. elulu, tedy do 11. září, kromě šabatu, jsme povinni po ranní bohoslužbě troubit na šofar. Zvuk šofaru má v nás probudit pocit pokání a sebezpytování.

Náš velký myslitel Maimonides – RaMBaM (1135–1204) ve třetí kapitole svého díla *Hilchot tšuva* to formuloval takto: „Probouzejí se spící, povzbuzují se dřímající, aby pozorně prověřovali a posuzovali své činy, aby se dali na pokání a návratili se k Tvůrci, budiž požehnán, neboť ve víru práce a ostatních záležitostech zapoměli na základní pravdu a zabředli do pustoty a marnosti, které jim nepomohou a nezachránjí je. Nechť nyní pohlédnou do svých duší a nechť se pozorně podívají na své cesty a činy, ať každý z nich opustí svou špatnou cestu a zlé úmysly a nechť se obrátí k Bohu a dobru.“

Zvuk šofaru prohlubuje v člověku bázeň před Hospodinem a zvyšuje touhu každého z nás po Boží pravdě. Slova proroka Amose (3,6) to ještě více zdůrazňují: „Když se ve městě troubí na šofar, zda se lid netřese?“ Zvuky šofaru nás nejen vyzývají a nabádají k pokání, ale též nám k němu dávají sílu.

Norý rok – Roš ha-šana se v Tóře (Nu 29,1) nazývá „**Dnem troubení**“ na šofar, což je kromě proseb a modliteb hlavním motivem obou dnů, 1. a 2. dne měsíce tišrej – Nového roku, které tradice považuje za jeden dlouhý den – *joma arichta*. V oba sváteční dny také předčítáme pasáže z Tóry spojené s Abrahamovým synem Izákem. Prvního dne čteme o narození Izáka a druhého dne Roš ha-šana čteme pasáž o zkoušce víry, které Hospodin podrobil Abrahama, když mu přikázal obětovat Izáka – *akedat Jicchak*. V této přetěžké zkoušce pevností víry Abraham obstál a Všemohoucí přijímá místo Izáka obět berana, jak je psáno v Gn 22,13: „Abraham se rozhlédl a vidí, že vzadu je beran, který uvízl svými rohy v houští. Šel tedy, vzal berana a obětoval jej v zápalnou obět místo svého syna.“ Zapsaná ústní tradice nám říká, že to nebyl jen tak obyčejný beran, ale zvíře, které Hospodin stvořil šestého dne stvoření světa zvláště pro tento účel, tj. aby byl obětován místo Izáka. Jak se uvádí v midraši *Pirkej de-rabi Eliezer 31*, rabi Chanina ben Dosa říkal, že nic z tohoto berana nepřišlo nazmar. Beraní maso strávil oheň místo Izáka, ze šlach tohoto berana si král David vyrobil struny pro svou harfu, jeho kůže se stala oděvem proroka Elijáše a zvláštní význam měly jeho dva rohy. Menší z nich sloužil k troubení na hoře Sinaj, když se shromažďovali synové Izraele k přijetí Tóry, a na větší se bude troubit, když budou svolávány národy při příchodu Mesiáše.

O zázračné moci zvuku šofaru se také zmiňuje midraš *Tanchuma – Vajišlach 2*: „Sám Hospodin dal povel svému vojsku“ (Jl 2,11) – to je Roš ha-šana, kdy se troubí na šofar. „Svému vojsku“ – to jsou synové Izraele, kteří se třesou strachem a bojí se zvuku šofaru, kají se, aby obstáli před soudem o Jom kipuru.

Nový rok nazýváme také **Jom ha-zikaron – Den paměti** a také **Jom ha-din – Den soudu**, neboť v tento den, jak nás učí tradice, začíná

Všemohoucí soudit všechny tvory na Zemi, včetně nás lidí – koruny díla Jeho rukou. Jak vidíme, již sama podstata tohoto dne nám svědčí o tom, že je vhodný pro upřímné pokání a pro návrat k Bohu.

Nebude na škodu sáhnout do nevyčerpatelné studnice podobenství, která nám zanechal zakladatel moderního chasidismu Baal Šem Tov (1698–1760), a vybrat jedno z nich: *Byl jednou jeden král, který měl jediného syna a toho poslal do světa, aby poznal moudrost a zvyky různých národů a lidí. Během dlouhých let v cizině tak královský syn vrostl do tamějšího cizího materiálního světa a jeho dění, že zcela zapomněl svou rodnou řeč. Jednoho dne se však rozhodl, že se vrátí domů, do otcovského paláce. Vrátil se do vlasti, došel až k bráně královského paláce, ale protože zapomněl svou mateřštinu, snažil se řeč těla a posunky naznačit strážcům, že je princem, aby ho pustili dovnitř. Strážci se však na něj nechápavě dívali, neboť nerozuměli, co ten člověk po nich chce, a samozřejmě že ho do paláce nepustili. Tu princ náhle velmi hlasitě vykřikl. Král uslyšel vykřik a řekl: „Zdali to není hlas mého syna?!“ V tu chvíli král spěchal, aby svého syna objal, políbil ho a přivedl zpět do paláce.*

Co nám chtělo toto podobenství říci? Že naše duše, kterou jsme dostali od Všemohoucího, sestoupila do hmotného světa a tak se vzdálila svému Tvůrci, že dokonce „zapomněla svou mateřštinu“. Proto naše kající modlitba, vycházející ze samých hlubin duše a podobající se vykřiku, který je navíc umocněn doprovodnými zvuky šofaru, dosahuje nebeských výšin, na nichž stojí trůn milosrdného a slitovného Boha, který nás vyslyší.

Proto nejen **Nový rok**, ale i celý měsíc **elul**, který mu předchází, by měl být pro nás dobou zvýšené péče o čistotu naší duše. V talmudickém traktátu Brachot 10a máme krásný příklad podobnosti duše a Hospodina: *Tak jako Všemohoucí budiž požehnán, naplňuje celý svět, i duše naplňuje tělo. Hospodin zůstává neviditelný, ale vidí vše, tak i duše vše vidí (cítí), ale sama zůstává neviditelná. Tak jako Bůh dává pokrm všemu živému na Zemi, tak i duše dává tělu duchovní potravu. Tak jako Hospodin je svatý, tak i naše duše je svatá. Jako Všemohoucí sídlí v hlubinách vesmíru, tak i duše sídlí v hlubinách našeho těla.*

Nechť jsou naše duše prochnuty bohabojností, láskou a porozuměním nejen na prahu Nového roku, ale po celý rok budoucí a po všechny ostatní roky, které nám Hospodin určil k životu na této zemi, abychom plnili Jeho přikázání a žili podle nich.

Všem souvěrcům, čtenářům Maskilu a příznivcům přeji Šana tova u-chtiva tova.

▀ Rabín Daniel Mayer, foto: www.halperin.com

DESÁTÉ VÝROČÍ OBNOVENÉHO ŽIDOVSKÉHO ŠKOLSTVÍ

Lauderovy školy při Židovské obci v Praze **oslaví 3. září desáté výročí svého otevření**. Může se zdát, že deset let existence školy v českých zemích, v nichž platí povinná školní docházka už od dob Marie Terezie, je doba směšná a nepodstatná. Uvědomíme-li si ale, že Lauderovy školy jsou jedinou základní židovskou školou a jediným židovským gymnáziem v celé České republice, jeví se toto výročí zcela jinak.

Tradice židovského vzdělávání začala již ve starověku, ve středověku a v počátcích novověku velká část židovského obyvatelstva uměla číst a psát.

V době první československé republiky vznikla řada samostatných židovských škol. V roce 1940 byli Židé vyloučeni ze všech škol – poprvé od roku 1781, kdy Josef II. povolil židovským dětem navštěvovat všechny druhy škol, včetně univerzit. Ani v těchto podmínkách nerezignovali Židé na svou budoucnost, kterou mimo jiné představují vzdělané a na život připravené děti. V nacisty okupované zemi vznikla řada nepovolených studijních kroužků, ilegální vzdělávání za nepoměrně horších podmínek pokračovalo i v terezínském ghettu a jiných koncentračních táborech.

Vzhledem k velkým ztrátám, které Židé za války utrpěli, nebyly hned po válce židovské školy obnoveny. A po komunistickém puči 25. února 1948 už to nebylo možné...

Proto je vznik Lauderových škol tak důležitý – navazují na přerušenu historii rozvinutého židovského školství, jsou nejen důkazem toho, že Židé v naší zemi žijí dál, ale jsou i symbolem a nadějí do budoucna.

V září 1997 byla Židovskou obcí v Praze za výrazné finanční pomoci Nadace **Ronalda S. Laudera** (současného předsedy Světového židovského kongresu), která ji dodnes podporuje každoročním nemalým příspěvkem, **ustavena Lauderova základní škola Gur Arje** (hebrejsky „Lvíče“) a **o dva roky později Lauderovo gymnázium Or Chadaš** (hebrejsky „Nové světlo“). Školou největším podílem financuje Židovská

obec v Praze, a jako každá škola, zařazená do sítě škol, dostává státní příspěvek podle počtu žáků. Od roku 2005 pomáhá při modernizaci školy i mezinárodní nezisková organizace World ORT.

V roce 1997 nastoupilo do první třídy 13 dětí, v roce 1999 byla otevřena i šestá třída, která tenkrát měla 14 dětí, a první roč-

ník gymnázia se 17 studenty. K zásadám Lauderových škol patří dodnes i to, že v jedné třídě může být maximálně 20 žáků.

Za deset let ukončilo v pěti devátých třídách Gur Arje povinnou školní docházku 60 dětí, na gymnáziu OR Chadaš odmaturovalo 78 studentů. Na vysoké školy se pravidelně dostává 85 procent absolventů gymnázia. V příštím školním roce by v základní škole mělo plnit povinnou školní docházku 87 dětí,

na čtyřletém gymnáziu bude studovat kolem 40 studentů.

Obě školy sledují povinné rámcové standardy vzdělávání, tak jak se s nimi lze setkat v jakékoli české škole. V rámci židovského vzdělávání nabízejí navíc výuku hebrejštiny

a judaismu. V Lauderových školách se právě zpracovává možnost změnit čtyřleté gymnázium na gymnázium osmileté.

Lauderovy školy jsou otevřeny nejen židovským dětem, ale všem, kdo mají zájem o židovskou kulturu, historii a tradici. Od všech svých absolventů pak očekávají, že si budou vážit českého a židovského historicko-kulturního dědictví, u dětí z židovského prostředí pak předpokládají, že převezmou odpovědnost za předávání židovské tradice.

► red, foto: Jan Divecký

Program Bejt Simcha září 2007

VYSOKÉ SVÁTKY

Erev Roš ha-šana 12. 9.,
Roš ha-šana 13.-14. 9.,
Kol nidre 21. 9., Jom Kipur 22. 9.

oslavíme i letos společně s Masorti
Olami a rabinem Ronaldem
Hoffbergem – přesné informace
získáte na našich webových stránkách
nebo na uvedených telefonech
a emailu.

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabatat Šabat každý pátek
od 18 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 17 do 18 hodin
(z důvodu dovolené se ruší 31. 8. a 7. 9.).

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

- a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
- b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon/fax: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8)

„Jsem přesvědčen, že kdo má Ježíše za vůdce v náboženství, nemůže být antisemitou. Jest mně to tak jasné, ne že Ježíš sám byl židem, že byli apoštoly židé a že staré křesťanství, zvláště katolicismus, měl v sobě mnoho židovského, ne: přijmu-li však Ježíše, nemohu být antisemitou. Jedno nebo druhé. Křesťan nebo antisemita!“

T. G. M.

MASARYK A ŽIDOVSTVÍ

Letos 14. září 2007 uplyne 70 let od smrti prvního prezidenta Československé republiky, filozofa a politika Tomáše G. Masaryka. Když se zpráva o jeho skonu rozšířila, lidé se zastavovali a v hlubokém pohnutí plakali na ulicích. Za své slzy se nestyděli. Většina lidí si totiž uvědomovala, že s Masarykem odchází ta lepší část jejich života, že nyní už bude republika vydána v šanc všem nepřítelům a nenávisťm, které nám ze všech stran – zpoza hranic – hrozily. Prezident, ač věkem stařec, byl stále postavy vzpřímené, a pro všechny byl, do svých posledních dní, milovaným symbolem naší novodobé státnosti a živoucím garantem demokratických pořádků.

Snad nejpříjemněji jeho smrti želeli českoslovenští Židé. Dvacetiletí svobodného Československa bylo i dvacetiletím rozkvětu všech židovských komunit. Židé se v této zemi cítili lépe než kdekoli jinde Evropě. Ač byli do většinové společnosti prakticky integrováni, přesto si zachovávali náboženskou i společenskou svébytnost. Seznam předválečných židovských obcí, přehled spolkové činnosti, množství charitativních organizací, pestrost vydávaných periodik – to vše tvořilo plnohodnotný rámec života židovské komunity předválečné ČSR. Míra, kterou se o to zasloužil prezident Masaryk, nebyla dodnes historicky do důsledků prozkoumána, ani společensky doceněna.

„Především odmítá Masaryk každé prostřednictví mezi Bohem a lidmi. Jeho slovo, že každý má být svým papežem, jest jen křesťanský překlad slova Mojžíšova: „Kéž by

T. G. M. při návštěvě Palestiny v rozhovoru s Hugo Bergmanem.

veškerý lid byl proroky!“ V monotheisticky myšleném světě nemůže být aristokratické vrstvy, která by měla přednostní právo před jinými a dokonce na cestě k Bohu. Toto přednostní panství označuje Masaryk ve smyslu své křesťanské výchovy jako theokracii a staví ji proti demokracii, která jest povolána ji vystřídati. Jest však zřejmé, že židovská theokracie se svým názorem o nemajetnosti

všech – vzpomeňme na biblickou větu: „Mně náleží všechna země!“, nebo na zavedení jubilejního roku – že náboženská bezvýznamnost šlechty a království ve Starém zákoně – jak varoval Samuel před zavedením království jakožto nápodoby pohanství! – že samo staré židovské kněžstvo, které bylo trvale a úplně vyloučeno z každé duchovní moci nad neknežími, je docela jiného druhu, než je zná pozdější křesťanská podoba. Ano, židovská theokracie je přímo vnitřním předpokladem pro demokracii, nezakládající se na myšlence moci, nýbrž na myšlence lid-skosti. A takovou demokracii míní také Masaryk svou „Civitas dei“.

Jindřich Kohn (1874–1935), právník, sociolog, představitel českožidovského hnutí

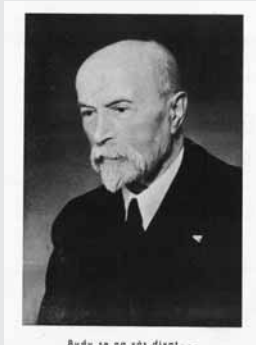
Jest neobyčejně zajímavé, že Masaryk proklamoval Židy za národ a vystupoval proti asimilaci v době, kdy v našich krajích byla asimilace považována za ideál a židovství úplně přestalo a ještě dlouho znova nezačalo být národností. Čtrnáct let před vystoupením Herzlovým napsal Masaryk v „Sborníku historickém“, že Židé jsou skutečně méně promíchaným národem, než národové evropští...

V následujících letech referoval Masaryk v „Naší době“ o rozvoji sionistického hnutí. Píše tam, že to činí proto, „poněvadž není českého časopisu, který by zastupoval tyto sionistické snahy. Orgány českého židovstva zastávají zásady asimilace, nereferují při- ➤

14. září 1937 je ze zámku v Lánech vysílána tato zpráva:

PRESIDENT OSVOBODITEL MRTEV!

President Osvoboditel T. G. Masaryk zemřel dnes o 3. hodině, 29. minutě ráno na zámku v Lánech. Po deseti dnech od posledního záchvatu choroby, když už se zdálo, že cesta k uzdravení zůstane nerušená, dostavilo se v noci ze soboty na neděli náhlé zhoršení. Zprávy čtyř lékařů od lůžka presidentova byly truchlivé: horečka, bezvědomí, zápal plic, ubývání tělesných sil. Noc na dnešek zůstávala celkem beze změny, to jest stejné zlé. Pacient tiše a klidně ležel v bezvědomí, jako by spal. Bolesti netrpěl. S napětím očekávaný rozbřesk dne přinášel slabou jiskřičku naděje. Marnou. T. G. Masaryk zemřel. Zem se chvěje v smutku a pláči. Smrt přijal tento velký člověk pozhnaného a dílem posvěceného života z rukou Osudu tiše, s odevzdáním, bez bolesti. Rozzechvěni a v slzách oznamujeme tuto tragickou zprávu veřejnosti. U lůžka umírajícího byl president dr. Edvard Beneš a rodina.

Na cestě k židovské národní a univerzitní knihovně.

► znivě, ba ani nestranně o tomto druhém proudu – hnutí sionistické zasluhuje pozornosti.“ Je samozřejmé, že tento prosionistický směr nutně vzbudil reakci česko-židovských asimilantů, kteří přece z velké části byli příznivci Masarykovými. Masaryk se dostal do dilematu, do kterého nutně dospěje každý, kdo má dobrou vůli vůči Židům být objektivní nebo dokonce blahovolný. Přitaká-li sionismu, urazí asimilanty, přitaká-li asimilaci, narazí proti tendenci sionistů...

**Felix Weltsch (1884–1964),
pražský německo-židovský filozof, politik
a publicista, přítel F. Kafky a M. Broda**

Masaryk byl židovským Čechům apoštol, učící rovnosti jejich po každé stránce. V oboru tom byl nejprominentnější Čech. Proto lnulo české židovstvo k němu více nežli ke komukoliv jinému.

Masaryk viděl a poznal, že Židé jsou takoví ve svém postavení k Bohu, jak si ho přál. Jemu zamlouvalo se u Židů, že mluví se svým Bohem, tvůrcem všeho, nejvyšším strážcem spravedlnosti, a také nejpřísnějším karatelem, přímo, že v jejich konfesi široké místo mají mravouka, poctivost a rozšafnost a že slepá věrouka, kterou sám nepovažoval za zdravou příměs náboženství, nemá u Židů valného prostoru. Jemu zamlouvalo se houževnaté lpění Židů na tradicích, jemu zamlou-

vala se zásluha Židů o jednobožství v době, kdy vůkol bylo mnohobožství. Jemu zamlouvalo se a jeho dotklo se bolestně, viděl-li, že Židé trpí pro svoje vyznání stejně, jako trpěli první křesťané a jako trpěli u nás Čeští bratři. Židé shodovali se s ním a on pak s nimi, že ryzí pravá, hluboká pobožnost nepotřebuje ani skvělých formalit, ani chrámů, ani hlásných trub a bubnů a že pobožným lze být i v každé vteřině dobře také v lese.

**Josef Penížek (1858–1932),
český novinář, publicista, překladatel**

President Masaryk dlel na jaře roku 1927 několik dnů v Palestině. Pražský časopis „Selbstwehr“ napsal u příležitosti návštěvy prezidentovy: „President Masaryk je první suverén, který přichází do židovské Palestiny: však on také pro nás Židy – a nejen pro Židy z Československa – má mezi všemi suverény zvláštní citovou hodnotu. Není to ani tak jeho dějinné vystoupení v rituálním procesu Hilsnerově a také to není jeho pochopení pro mravní a kulturní snahy renesanční našeho národa, co mu zjednala onu popularitu a ocenění u všech Židů celého světa. To jsou jednotlivá fakta, o sobě velice významná, avšak přece jen zjevy a následky veliké psychologické zkušenosti: že Masaryk pro svůj názor světový, pro svůj postoj realistický a ovládnutí rozumu má sílu, aby odo-

lal vši sugesci davu a skupinové hysterii, a že toto své stanovisko v důležitých chvílích též v otázce židovské uplatňoval: jinými slovy, nikoliv o filosemitismu – Masaryk našel i tam, kde toho bylo třeba, i silných slov proti Židům – ale o skutečnost velmi prostou a neobyčejně vzácnou: že je zde muž, který i za okolností plných hysterie měl sílu a ducha dáti průchodu spravedlnosti.

**Hugo Bergmann (1883–1975),
český židovský filozof, od roku 1920
v Palestině, první ředitel Národní univerzitní
knihovny v Jeruzalémě, v letech 1935–38
rektor Hebrejské univerzity v Jeruzalémě**

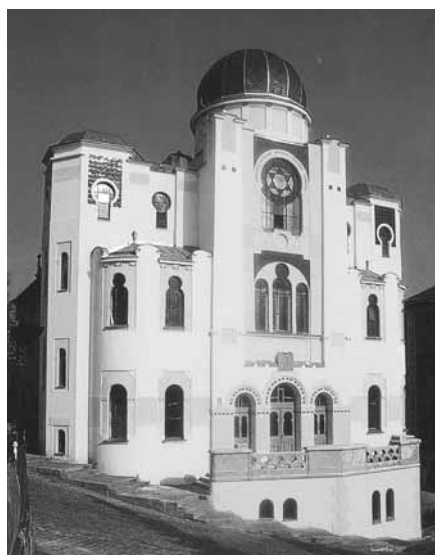
V roce 1931 vydal dr. Ernst Rychnovský v nakladatelství MARS obsáhlou publikaci nazvanou Masaryk a židovství. Podíleli se na ní jednotlivými kapitolami odborníci z různých jmen a vzdali v ní hold Masarykovu vztahu k židovství a Židům. Ač byla vydána před sedmdesáti lety, je stále v mnohém aktuální, ba co více: ukazuje, že Masaryk byl tak velkým znalcem problému židovství, že odhadl a předjímal mnohé události, které se naplnily až po mnoha desetiletích. Výše uvedené pasáže jsou vybrány z této vzácné knihy k uctění památky T. G. M., jako vynikajícího politika, pragmatického filozofa a především mravního, statečného a slušného člověka.

► Milan Kalina

ŠABATON

svátek, který není v luachu

Pamatuji si, že jsem jako docela malý chlapec trápil tatínka s neustálými dotazy, kolik musí být na louce koníčků, abychom mohli říci, že se tam pase stádo. A kolik vlaš-tovek musí vzlétnout, abychom mohli říci, že odletělo hejno. Jedinec stádo netvoří, dva jsou pár. Ale jak je to dál? Podobný problém jsem řešil po návratu z víkendového semináře, který se pod názvem REFORMNÍ ŠABATON konal ve dnech 20.–22. července v Děčíně. Setkání organizovala Světová unie

Dětínská synagoga byla laskavou hostitelkou Reformního šabatonu.

progresivního judaismu ve spolupráci se Židovskou obcí Děčín a bylo to už podruhé, co se sešli příznivci progresivního judaismu, aby se zúčastnili společných bohoslužeb a přednášek. Ptám se tedy, v logice svých dětských otázek, zda mohu nazvat toto setkání již tradičním, nebo mám s tímto označením ještě pár let počkat?

Pro všechny, kteří se s reformním židovstvím identifikují nebo mají chuť se o něm více dozvědět, je takový víkendový seminář ideální volbou. Tím, že se jeho program odbývá na mimopražském, mimobrněnském či „mimojitém“ místě umožňuje příjemné uvolnění, a tím i mnohem lepší soustředění na duchovní charakter takového setkání.

Sešlo se nás tentokrát celkem 43 účastníků, žáků, studentů či frekventantů na straně jedné, na straně druhé byla elitní skupinka

těch, kteří se rozhodli nám věnovat svůj vzácný čas a pomoci nám nejen nové věci vyslechnout, ale také jim porozumět v nejrůznějším kontextu. Do „zápasu“ s dospělými žáky se statečně pustil rabín Tomáš Kučera, dále viceprezident World Union for Progressive Judaism (WUPJ) rabín Joel Oseran z Izraele a sociolog, historik, profesor Paul Liptz ze Vzdělávacího centra Anita Saltz v Jeruzalémě. Mezi tyto muže se postavila i energií sršící Sylvie Wittmannová, jejíž přednáška byla poučná, dostatečně bojovná a inspirující. Na jejím konci bylo každému jasné, že den vítězství je blízko, ale ne všichni pochopili, kdo s kým bojuje. Ale konečně k čemu je cíl, když máme dobře vytyčené trasy. Deux ex machina celého setkání byla Katka Weberová z pražské liberální židovské komunity Bejt Simcha. Ta celou naši skupinu krátkodobě adoptovala a starala se o naše gastronomické, ubytovací a všelike jiné organizační náležitosti. Bez její neumlévající aktivity by se toto setkání zřejmě vůbec nekonalo.

A jaký byl program? V pátek Kabbalat šabat a kiduš pod vedením rabína Tomáše

Katka Weberová spolu s Tomášem Kučerou připravují chalu.

Kučery, v sobotu ranní šabatová bohoslužba, šiur – studium týdenního oddílu Tóry, oběd, volno a program pokračoval odpoledne přednáškou profesora Paula Liptze „Izrael na prahu 60. výročí – včera, dnes a zítra“.

Součástí Reformního šabatonu byly i bohoslužby vedené rabínem Tomášem Kučerou.

Jaký by to byl „výlet“ bez skupinové fotografie?

- Profesora Liptze vystřídal rabín Joel Oseran s tématem „Progresivní židovství ve světovém měřítku“. Po večeři pak uvedla Sylvie Wittmannová téma „Ženy v judaismu“.

V neděli jsme vyslechli jako obvykle velmi dobře připravenou přednášku rabína Tomáše Kučery na téma, zda mohou mít dva různé názory pravdu, zda je židovství autori-

Profesor Paul Liptz přednášel o současném Izraeli.

tativní, nebo humanitární, zda je důležitější rozhodnutí osobní, nebo kolektivní a progresivní židovství v Talmudu. Následovala závěrečná diskuze, která ukázala, jak moc účastníkům setkání záleží na správném pochopení přednášené látky, v závěrečné anketě se prakticky všichni vyjádřili pro pokračování takových setkání, vysoce hodnotili víkendový program a jeho vysokou úroveň. Závěr pobytu byl poznamenán příjezdem televizního štábu, který si natočil část probíhající přednášky a závěrečnou anketu. Třicetiminutový pořad je příspěvkem ČT k Evropskému dni židovské kultury a natočil jej dokumentarista Mgr. Martin Pátek. ČT 2 jej bude vysílat ve středu 5. 9. 2007 v 18 hodin v rámci pořadu COSMOPOLIS.

Setkání bylo velice příjemné, mnozí účastníci se již znali z minulých společných akcí, ostatní navazovali nové přátelské kontakty a všichni vespolek vytvořili velmi rychle příjemnou komunitu s dobrou společenskou atmosférou. Za to je nutno poděkovat všem, kteří se organizačně i finančně podíleli na tomto svátečním víkendu. Nelze opomenout laskavou, přátelskou a takřka rodinnou pohostinnost děčínské židovské obce a jejího předsedy pana Vladimíra Poskočila. Uplynulý reformní šabat se tak stal svátečním „vytržením“ ze všedních dnů. Účastníci ve věku od 16 do 74 let reprezen-

Viceprezident World Union for Progressive Judaism (WUPJ) rabín Joel Oseran z Izraele.

tovali skoro celou republiku. Mimo Pražanů zde byli účastníci z Plzně, Liberce, Teplic, z Olomouce, ale byli zde i dva Slováci a dokonce jeden Švéd. A všichni vyjádřili přání se nadále tímto způsobem setkávat. Tím by ovšem vznikla tradice a můj problém by se vyřešil.

► Text a foto Milan Kalina

ROŠ HA-ŠANA A HOSTÉ

Nový rok, který se nezadržitelně blíží, nám dává ještě měsíc před svým příchodem signál, že je třeba se připravit. Často se mluví o duchovní přípravě, ale v judaismu, jak známo, nic není izolované, a proto spolu s duchovní přípravou se musíme připravit také materiálně.

Mimochodem, zdali se někdo zamyslel nad tím, že školní rok začíná v září, což je zpravidla doba, kdy začíná i židovský nový rok? To je také jeden z důvodů, proč je třeba se dobře připravit na obě události. V Izraeli je to jednoduché, o svátcích je volno, takže není třeba složitě organizovat omluvenky a dovolené, volno prostě je. Ovšem to neznamená, že ostatní přípravy jsou méně náročné. Jak si ale poradit s maratónem svátků v podmínkách, jaké panují v Čechách? Každý si musí rozmyslet, jak intenzivně chce svátky prožít a kolik energie chce jejich přípravě věnovat. Letos je erev Roš ha-šana ve středu večer, pak dva dny svátku a na ně navazuje šabat. Tedy skoro čtyři dny.

Je vždy hezké na Roš ha-šana pozvat hosty, a proto si o tom, jak hosty přijímat, trochu povíme. Tradice přijímání hostů je v judaismu velmi stará – vzpomeňme si, že prvním hostitelem, o němž nám Tóra vypráví, byl Abrahám. Jeho hosty byli andělé, kteří ovšem měli podobu obyčejných lidí a přinesli Abrahámovi důležité informace o budoucnosti jeho rodiny a příbuzného Lota. To všechno se ale Abrahám dozvěděl později – především hosty přijmul a věnoval jim spolu se Sárou maximální péči, přestože jeho zdravotní stav po obřízce nebyl zrovna nejlepší. Leckdo by možná řekl, bylo mu špatně, tak se mohl omluvit, říct hostům, ať si načerpají vodu, a tím by věc skončila. Zachoval by se slušně, ale Abrahám je nám velkým příkladem právě v tom, že přijmul hosty i tehdy,

když se necítil nejlépe. To pro nás znamená, že i když my se necítíme úplně nejlépe, tak bychom neměli hosty odmítat. Můžeme jim říct, že nám není úplně dobře, ale měli bychom je pohostit podle svých sil a možností. Právě to nám pomůže překonat i naše vlastní potíže. Abrahám se také postaral o to, aby se hosté dobře naješli.

V dnešní době to znamená předložit jim takové jídlo, které rádi snědí, proto je třeba se zeptat, jaká je úroveň kašrutu, který dodržují, jestli nemají na něco alergii a nejsou-li vegetariáni, anebo jestli nedodržují nějakou dietu ze zdravotních důvodů. Podle toho je třeba se zařídit, neznamená to ovšem, že pokud je host vegetarián, ostatní nedostanou maso. Při přípravě jídla je vždy možné udělat jakousi vegetariánskou odbočku a jídlo připravit tak, aby všichni byli spokojeni. Také samo-

zřejmě, pokud se ptáme na možné zdravotní důvody diet, je třeba to udělat s taktem.

Vůbec takt je asi to nejdůležitější, co je třeba při přijímání hostů. Všichni známe situace, kdy se něco rozlije, rozbije anebo sypse, v takové situaci je možná přirozené dát najevo své city, více méně neartikulovaným výkřikem, ovšem ne pokud je člověk hostitel. Věc se rozbila, ale jistě není nenahraditelná, ovšem lidské city (a hlavně dětské) nahraditelné nejsou. Proto, pokud třeba pozveme děti a víme, že může vzniknout situace, kdy se něco může rozbít, raději vzácné rozbitné věci na stůl nedáme. A pokud si chceme ušetřit síly na důležitější aktivity, než je mytí nádobí, tak můžeme použít alepoň částečně jednorázové talíře. Vůbec nic se nestane...

Pamatujme také, že tajemství židovské kuchyně není v tom, že podáváme vybrané lahůdky, ale především v tom, že jídlo připravujeme podle zákonů, které nám dal Všemohoucí v Tóře a které rabíni vysvětlili v Talmudu. Proto i celkem obyčejné jídlo chutná jako ta nejvzácnější lahůdka, je v něm totiž uchovaná tisíciletá tradice a učení, ochota podřídit se této tradici a předat ji dál. To je ono koření, které se nedá nikde koupit, je možné ho jenom vypěstovat ve své duši a předat dál.

A to je přesně místo setkání mezi duchovní a materiální přípravou na Nový rok, ale i na každý šabat, svátek a všední den.

► Hana Mayerová

Foto: cards.jhom.com

Několik návrhů na sváteční menu, jak je uvedeno v různých židovských kuchařkách

Podívejme se napřed na rakousko-uherskou kuchařku z roku 1903:

Menu na sváteční oběd/večeři:

Bujon v poháru
Pstruh v aspiku
Pečené kuře se salátem
Zmrzlina

Anebo jinak:

Vařený chřest
Husí pečeně
s okurkovým salátem

Zmrzlinový dort, čerstvé ovoce

Zatímco americká židovská kuchařka z roku 1967 se inspiroje spíše polsko-židovskou kuchyní:

Plněný zelený list
Hovězí polévka s nudlemi
Hovězí pečeně, bramborový kugel, mrkvové cimes

s anansem, medový koláč

Anebo úplně jinak:

Plněná syrová rajčata (náplň z vajíček a strouhaného celeru)
Fazolová polévka
Pečená krůta s nádivkou, brusinkový kompot
Rýže dušená se zeleninou
Jablkový koláč

Z přiložených ukázek můžeme vidět, že skutečně není podstatné, co připravíme, ale jak jídlo připravíme – tedy podle všech pravidel kašrutu.

Na sváteční stůl na Roš ha-šana ovšem patří med, barches / chala, víno, jablko, granátové jablko a další tradiční pokrmy, jedním z nich je mrkvový cimes:

Mrkev nakrájená na kolečka, olej, cukr, hrozinky, sůl, voda.

Nejdříve připravíme z cukru karamel, když je světle hnědý, přidáme mrkev, olej, hrozinky a po chvíli vodu, osolíme a necháme asi půl hodiny vařit.

Tento pokrm nám připomíná, že prosíme, aby soud nad námi byl sladký.

dva příběhy pro děti a jejich rodiče

LOĎ VYPLOUVÁ

Loďní kapitán ohlásil: „Připlouváme k ostrovu Šuv. Všichni se můžete vylodit a prohlédnout si ostrov. Až pak uslyšíte troubení rohu, připravte se k návratu. Až roh zazní podruhé, nalodte se. Při třetím zatroubení loď vyplouvá na moře.“

Sourozenci Dany a Dina vystoupili spolu se svými rodiči i s ostatními pasažéry. Ostrov byl překrásný, plný podivuhodných tropických rostlin a zvířat.

Když se poprvé ozvalo zatroubení rohu, Dany řekl ostatním: „Pojďte, musíme se vrátit na loď.“

„Správně, Dany,“ řekl tatínek. „Nechceme přece přijít pozdě. Pojdme.“ A celá rodina se vydala směrem k lodi. Spolu s nimi šli i další lidé. Ale jiní řekli: „Máme čas, zůstaňme tu ještě chvíli.“ Potom se roh ozval podruhé. Další lidé se rychle vydali na cestu k lodi, ale někteří pořád říkali: „Ještě máme chvíličku, užijme si to.“

Když se ozvalo třetí zatroubení, loď odrazila od břehu. Ach ne! Pořád ještě byli někteří pasažéři na ostrově. Najednou zjistili, že čas vypršel, a rychle utíkali do přístavu. Když tam ale doběhli, loď už byla daleko na moři. Bylo pozdě.

Dany a Dina se dívali z paluby k ostrovu a bylo jim líto těch, kteří zmeškali odjezd. „Dany,“ zeptala se Dina. „Myslíš, že tam budou muset zůstat až do konce života?“

„Ne,“ řekl Dany. „Loď se u ostrova zastavuje každý rok. Jestli se odtamtud nedostanou dřív, budou moct odplout příští rok stejnou loď.“

B-h dal židovskému lidu dar „tešuva“ – pokání. Činit pokání znamená navrátit se k B-hu poté, co jsme se od něj vzdálili. Od B-ha se vzdalujeme, když se zapomeneme a děláme věci, které bychom dělat neměli. Ale našťástí je tu možnost „tešuva“.

Každý rok v měsíci elul máme možnost napravit všechno, co jsme pokazili. I když to vlastně můžeme udělat kdykoliv, v průběhu celého roku. Jen v elulu je to snadnější.

V synagogách na celém světě se troubí na šofar. Je to jako s loďní sirénou, která nám připomíná, abychom se zamysleli nad tím, jak jsme se celý rok chovali. Máme štěstí, že dostáváme ještě šanci vše napravit před příchodem nového roku.

Ale musíme být opatrní. Někdy si lidé říkají, že celý měsíc, to je spousta času. A dál se baví. Pak přichází Roš ha-šana, což je jako druhé zatroubení, ale někteří pořád ještě váhají a říkají si: „Máme ještě přece čas do Jom kipuru. Ale Jom kipur je poslední šance k nápravě. Na konci toho dne zazní roh naposledy. Ti, kteří v tu chvíli nejsou na palubě, zmeškali odjezd.“

► Rabi Yair Kobernick

KORUNOVACE

Šestý den stvoření světa se chýlil ke konci. Vše už bylo dokončené, nebo vlastně téměř vše. Slunce jasně svítilo na nebi, na lukách se zelenala svěží tráva, lesy byly plné nejrůznější zvěře...

Ale všechna zvířata byla němá a neměla ani ponětí o tom, jak a kým byla stvořena. A tak se Hospodin rozhodl stvořit poslední, nejdokonalejší stvoření, stvoření se schopností myslet, mluvit a tvořit úžasné věci. Tím stvořením byl Člověk – Adam.

Když Adam otevřel oči a viděl svět kolem sebe v celé jeho nádhře, hned pochopil, že B-h stvořil svět i jeho samotného. Adamova první slova byla: „B-h je králem na věky věků.“ A jeho hlas se jako ozvěnou rozléhal do všech koutů světa.

„Nyní bude celý svět vědět, že já jsem jeho králem,“ řekl Hospodin a byl velmi potěšen.

To byl první Roš ha-šana – první nový rok! Byl to den zrození Člověka a den korunovace Krále králů!

„Co dělají králové ve výroční den své korunovace?“ Hospodin přemítal: „Učiní z onoho dne svátek. Poddaní po celé zemi se shromáždí, aby projevíli svou lásku a loajalitu k panovníkovi. Troubí na trumpety a volají: ‚Ať žije Král!‘ Král, jehož srdce je plné lásky k poddaným, je zahrne laskavostí a poctami. Dokonce udělí milost těm, kteří se protivili jeho příkazům, pokud projeví lítost. Ano! Tak oslavují králové ve výroční den své korunovace! Tak to udělám!“

A tak B-h učinil Roš ha-šana svátkem. Shromáždíme se v synagogách, troubíme na šofar a vyjadřujeme svou lásku ke Králi a Otcí na nebesích. A B-h je naším počínáním potěšen, je k nám všem milostivý a dopřeje nám šťastný Nový rok.

VÝTVARNÉ TIPY:

Tradičním symbolickým pokrmem pro Roš ha-šana jsou jablka s medem. Obojí lze samozřejmě servírovat zcela běžným způsobem – na talířku nebo mističce. Lze na to však jít i jinak – těm kreativnějším (dětem i dospělým) přinášíme dva tipy:

Jako misku lze použít velké jablko, které vydlabeme (dle vlastní fantazie). Uvnitř jej potřeme citrónem nebo citrónovou šťávou (zabrání zhnědnutí), naplníme medem a umístíme na větší talíř či mělkou misku. Kolem naaranžujeme kousky dalšího jablka (nejlépe jiné barvy než je jablko, které jsme použili jako misku – pro lepší „umělecký dojem“), na řezu je rovněž potřeme citrónem.

Druhý nápad je určen spíše dětem. Budeme potřebovat: sklenici se šroubovacím víčkem, černou lepicí pásku, žlutou barvu na sklo, lepidlo, asi 10 cm tenkého drátku, polystyrénovou polokouli (měla by mít zhruba stejný průměr jako víčko od sklenice).

Postup: 1. Sklenici důkladně omyjte a osušte. Poté ji celou natřete žlutou barvou na sklo. 2. Kolem dokola nalepte černou pásku tak, abyste vytvořili horizontální černé pruhy. 3. Na víčko nalepte polystyrénovou polokouli a vytvořte z ní včelí hlavičku – namalujte pusku a oči. Drátek rozdělte napůl, zapíchněte do polystyrénu a nahoře ohněte – vytvořte tak pár tykadel. 4. Teď už zbývá jen naplnit sklenici medem a nasadit hlavičku (zašroubovat víčko).

KAŠRUT A ETIKA

Téma dalšího textu z edice Rabínské konference liberálního judaismu v mnohém navazuje na téma z minulého čísla – ekologie a ochrana zvířat. K dnešnímu tématu, tedy vztahu kašrutu a etiky, se ještě vrátíme příště, a sice textem z časopisu Reform Judaism.

Hebrejské slovo *kašrut* označuje tradiční židovský systém pravidel stravování. Tyto zákony, které vycházejí z Tóry a byly rozvíjeny rabíny, představují spolu s dodržováním šabatu základní charakteristický znak židovské identity po většinu naší národní historie. Celý systém pravidel *kašrutu* je velmi rozsáhlý, nicméně jeho hlavní nařízení lze shrnout takto:

Stanovení seznamu živočichů, které je povoleno či zakázáno konzumovat.

Příkaz oddělování mléka a masa.

Stanovení přesného způsobu usmrcení zvířat a následné přípravy masa.

Z těchto tří typů zákonů bychom přímo v Tóře našli pouze typ první. Seznamy povolených a zakázaných zvířat se objevují v knize Leviticus 11 i v Deuteronomiu 14. Ze savců jsou za vhodné k jídlu považováni pouze přežvýkavci s rozdělenými kopyty. Z vodních živočichů jsou košer jen ty druhy, které mají šupiny a žábry. U ptáků nejsou definovány žádné obecné znaky, ale je uveden detailní seznam jednotlivých druhů. V průběhu staletí se mnozí pokoušeli nabídnout racionální vysvětlení toho, proč je povoleno jíst některé živočichy, a jiné ne. Nicméně i velký středověký učenec Maimonides musel připustit, že tyto zákony se podobné analýze vzpírají. Tradičně byly chápány jako *chukim*, zákony speciálně se vztahující na Židy, které jsou platné a mají být přijímány prostě proto, že jsou to Boží příkazy. Nicméně učenci jako Abraham ibn Ezra (ve svém komentáři k Exodu 23:19) a Maimonides (viz Průvodce zbloudilých 3:48) věřili, že v pozadí některých zákonů *kašrutu* byl záměr posílit soucit se vším živým stvořením a uvědomění si posvátnosti života.

Oddělování mléčného a masitého vychází z ustanovení, které se objevuje v Exodu 23:19, 34:26 a Deuteronomiu 14:21: „Nebudeš vařit kůzle v mléce jeho matky“. Na základě principu, podle něž máme minimalizovat možnost přestoupení zákona, rozšířili rabíni biblický zákon tak, že žádné maso (včetně drůbeže) nemá být nikdy připravováno s mléčnými produkty. Pozdější rabínská upřesnění tohoto pravidla zahrnují používání zvláštního nádobí na masité a na

mléčné, stejně jako stanovení určitého počtu hodin, které je potřeba vyčkat mezi konzumací masa a mléka. Zatímco někteří liberální židé považují dodržování základního principu oddělování mléčného a masitého za smysluplné, jiní nikoliv.

Pravidla správné porážky zvířat jsou odvozena z Deuteronomia 12:21, kde se říká, „...porazíš kus ze svého skotu či bravu...“ Výraz, který se v tomto verši používá pro „porážku“, je vlastně slovem ozna-

čujícím obětování (*ve-zavachta*). V *Sifrej* (sbírce midrašů), proto rabíni vyvozují, že zvířata, která jsou zabíjena na jídlo, mají být porážena stejným způsobem jako ta, která byla připravována k obětování v Chrámu. Tato metoda se nazývá *šchita*, ten, kdo ji provádí, je *šochet*. *Šochet* provádí porážku zvířete jediným, plynulým tahem dokonale ostré čepelce, která je předem prohlédnuta, zda na ní nejsou žádné zuby či nepravdivosti. Takto jsou jícen, průdušnice, krční žíla i krkavice přerušeny zároveň a způsobí okamžitou smrt. Vedlejším účinkem je rovněž to, že z těla zvířete při této proceduře oteče velké množství krve. Jelikož Židé mají zakázáno konzumovat krev (viz Leviticus 17:11-

12 a Deuteronomium 12:23-25), musí být veškerá zbývající odstraněna namáčením a nasolováním masa. To se provádí poté, co *šochet* prohlédne zvíře, zda nemá žádné známky onemocnění, které by jej činilo nezpůsobilým ke konzumaci.

Jestliže to shrme, lze říci, že velká část zákonů *kašrutu* se týká konzumace živých stvoření. Vzhledem k tomu, že je povoleno jíst veškeré ovoce, zeleninu, rostliny a semínka (podle Genesis 1:29), většina liberálních židů považuje vegetariánské jídlo za „*de facto*“ *košer*. Nicméně halacha vyžaduje kontrolu i u vegetariánského jídla, aby bylo jisté jak, kde, v čem a kým je jídlo připravováno. Další zákazy se vztahují na víno vyráběné nežidy, neboť ve starověku bylo takové víno často používáno při modloslužebných rituálech. V naší době a společnosti jistě není třeba se podobné možnosti obávat, a proto liberální židé považují za povolená všechna vína. Nicméně pro rituální účely dává většina stále přednost *košer* vínu.

Není v našich možnostech detailní výklad všech podrobností systému *kašrutu*, zejména pak speciálních předpisů pro období Pesachu. Existuje mnoho knih, které se tomuto tématu věnují a které jsou k dispozici těm, kteří by se jím chtěli hlouběji zabývat.

Vliv biblické kritiky

Počínaje 18. stoletím začali učenci z křesťanského i židovského prostředí zkoumat Bibli zásadně novým způsobem. Biblické texty podrobili literární a jazykové analýze a ukázali, že jakkoliv jsou slova Bible inspirována a inspirující, je její text lidským dílem, vznikajícím postupně v průběhu dlouhé doby. Tím ovšem došlo i ke zpochybnění celého konceptu božsky nařízených pravidel stravování. Jestliže nebyly zákony *kašrutu* Božím nařízením, proč bychom je měli i nadále dodržovat?

Přívrženci progresivního judaismu v jeho ranné fázi nadšeně pouštěli od praktikování *kašrutu* – částečně tím uplatňovali svůj racionální přístup k náboženství a částečně se snažili zbavit této nešťastné překážky na cestě k větší společenské integraci, která se stala možnou v okamžiku, kdy se Židům ►

➤ dostalo občanských práv. Bylo to rovněž vyjádření jejich odmítavého postoje k monolitické rabínské autoritě. Progressivní rabíni se v tomto směru plně shodovali s laiky. I když někteří nadále *kašrut* zachovávali, buď jako projev osobní zbožnosti nebo kvůli klidu v rodině, stále více progresivních židů začalo tyto zákony zcela principiálně odmítat. Chtěli zdůraznit nadřazenost etického rozměr judaismu nad specifickými rituály a demonstrovali tak postoj, k němuž by se srdečně přihlásilo i mnoho dnešních liberálních židů.

V dnešní době ovšem narůstá počet těch, kteří cítí, že ačkoliv etický rozměr judaismu je hlavní, i rituální aspekt má svoji hodnotu. Tak i progresivní žid, který odmítá božský původ zákonů *kašrutu*, může chtít tyto zákony dodržovat, ať již jako celek nebo jejich část, a to z některého z následujících důvodů:

Posílení pocitu svatosti v běžném každodenním životě.

Identifikace s židovskou minulostí i s těmi Židy, kteří dodržují *kašrut* v dnešní době.

Snaha vést domácnost, v níž mohou jíst i ortodoxní hosté.

Demonstrace toho, že přijímáme fakt, že bychom neměli prostě konzumovat cokoli chceme, kdykoli chceme a jakkoli chceme.

Kašrut a etika

Pro mnoho Židů je těžké pochopit, jak mohou být jako „košer“ (doslova „vhodné“ ke konzumaci) označeny takové produkty, při jejichž výrobě je poškozováno životní prostředí, dochází k utrpení zvířat nebo ke zneužívání půdy či lidské práce. Tento problém pramení ze zjevné nechuťi přijmout skutečnost, že tradiční *kašrut* je systémem rituálních, nikoliv etických pravidel. *Hechšer* (potvrzení, že výrobek je *košer*) říká pouze tolik, že produkt odpovídá tradičním pravidlům *kašrutu*. Nevypovídá nic o tom,

zda je výrobek v souladu s židovskými etickými principy. V následujícím oddíle uvádíme některé z nich, o nichž se domníváme, že by je každý Žid měl brát v úvahu. Tam, kde je to možné, přetiskujeme značky „*etického hechšeru*“ k usnadnění orientace; existují i další, zkuste vyhledávat takto označené výrobky (pozn. red.: údaje přejímáme z původního textu, je však pochopitelné, že ten vychází z britské reality, a na našem trhu nejsou takto značené výrobky příliš rozšířené. Následující odstavce uvádíme tedy spíše pro ilustraci, v praxi je třeba se řídit vlastní úvahou a vyhledat si informace o značení různých výrobků u nás, např. BIO zebra apod.).

Ca'ar ba'alej chajim – Zákaz krutého zacházení se zvířaty

V paraše *Noach* se dozvídáme, že Boží smlouva o ochraně a péči se rozšiřuje nejen na člověka, ale i na „každého živého tvora“

(Gn 9:10). Z tohoto a z dalších veršů v Tóře (Ex 23:5, Dt 5:14 a podle některých výkladů také Dt 22:6-7, 10) odvodili rabíni hala-chický princip *Ca'ar ba'alej chajim* (Baba Mecija 31a-32b). Tato otázka se obšírněji diskutuje v našem textu věnovaném chování člověka ke zvířatům (vyšel v minulém čísle *Maskilu* – pozn. red.). Je pochopitelné, že na trhu, který se řídí čistě zákony ekonomiky, se na blaho hospodářských zvířat bere jen malý ohled. Nejlepší způsob, jak se ujistit, že se nepodílíme na zbytečném utrpení zvířat, je nakupovat od stále rostoucího počtu malých farem, které praktikují volný chov a organické zemědělství. Ve velkých supermarketech je nejlepší hledat výrobky se značkou „*freedom food*“, jejichž produkce je monitorována RSPCA (*Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals* – *Královská společnost pro ochranu zvířat* – pozn. red.).

Bal tašchit – Zákaz plýtvání

Fráze *bal tašchit* doslova znamená „nezničíš, neničí“ a je rabínskou zkratkou pro princip minimalizace ničení, založený na verši z Deuteronomia (20:19), který zakazuje porážet při obléhání města ovocné stromy. Maimonides vysvětluje ve svém spise *Mišne Tora* (Hilchot M'lachim 6:8,

liberal judaism

10), jak byl tento biblický zákaz rozšířen na jakékoliv svévolné ničení. Příklady, které Maimonides uvádí, jsou jasné: rozbíjení nádobí, trhání oděvů a podobně. S výjimkou plýtvání jídlem ovšem všechny položky na jeho seznamu vyžadují vědomou, záměrně destruktivní akci. Asi mezi námi není mnoho takových, kteří by běžně podobné věci dělali; a přesto se většina z nás proti zakazu *bal tašchit* stále provinuje. Zapomínáme na obrovské, a často zbytečné objemy umělých hnojiv, pesticidů a fosilních paliv, které se spotřebují při běžné komerční výrobě a přepravě potravin. Můžeme přispět ke snížení obsahu škodlivin v ovzduší a v půdě, pokud budeme kupovat potraviny z organické výroby a pokud si budeme uvědomovat, kolik kilometrů potraviny nacestují, než se dostanou na náš stůl. Je potřeba až 2,2 litru paliva pro leteckou přepravu půl kilogramu ovoce či zeleniny z jednoho konce světa na druhý. Nemůžeme si dovolit exotické jídlo za cenu zničení země.

V souladu s principem *bal tašchit* bychom se také měli vyhýbat nákupu „nadbytečně zabaleného“ zboží. Zhruba 25 % odpadu, který každodenně putuje z domácností na skládky, představují plastové a papírové obaly, z nichž většina je nadbytečná. Tam, kde je to možné, nakupujte od místních prodejců a výrobců nebo si vyberte například volné ovoce a zeleninu a nekupujte hotová balení; noste si na nákup vlastní tašky, ať nemusíte používat igelitové, které posléze vyhodíte.

Cedek, cedek tirdof – Budeš usilovat o spravedlnost a jen spravedlnost (Deuteronomium 16:20)

Když budete prodávat něco svému bližnímu nebo něco od něho budeš kupovat, nepoškozujte jeden druhého. (Leviticus 25:14)

Zemědělství dělníci z rozvojových zemí dostávají jen nepatrný zlomek z bohatství vytěženého z jejich vlastní země a vytvářeného jejich vlastní prací. Pěstitel kávy například získá pouze sedm nebo osm procent

pokračování na straně 13

Spisovatel Ota Ulč si nemusí vymýšlet, VŠECHNO ZAŽIL SÁM!

Jak vnímáš problém sebeidentifikace v Čechách, kde se po staletích mísí německo, česko, židovské geny? Německý Čech nebo český Němec... A co identifikace Židů? A je to vůbec ještě důležité?

Moc důležité to není, ale je faktem, že původní poválečná premisa o ideálu etnicky „vypucovaného“ národa zbaveného svých minorit se ukázala z mnoha úhlů jako velmi problematická. Byly odsunuty miliony Němců a Maďarů, nová politika se postarala o to, aby se většina z přeživších Židů ve strachu z další totality rozhodla emigrovat. Premisa etnické homogenity je velice podivná a seriózní průzkumy říkají, že to nikomu neprospělo, ale naopak to uškodilo tomu většinovému „zbytku“. Vzpomínám si, jak jsme spolu se svým bratrancem pohoršili babičku sdělením, že přeci za třicetileté války tady žádní Češi nebyli. Byli tady Švédové a jiní okupanti, pokud jde o porodnost, tak nikterak neklesla. Bůh ví, jaké tedy máme geny, teď se to dá i zjistit. Myslím, že ta otázka je už méně důležitá v rámci rostoucí globalizace, toho směřování národností, vředy jak se to tu změnilo! Když jsem sem přijel poprvé v roce 1990, tak tady ještě byla monochromatická společnost. A podívej se, jak to vypadá teď. Jak je to všechno afro-asijský probarvené. V ulicích je slyšet japonština, vietnamština, za anglicky, rusky nebo italsky mluvícími lidmi se už nikdo ani neotočí...

Když ti bylo deset let, v roce 1942, popravili čeští parašutisté třetího nevlivnějšího muže Třetí říše, Obergruppenführera SS Heydricha. Bylo podle tebe rozhodnutí vyslat parašutisty k likvidaci Heydricha správné?

Já jsem ovlivněn názory lidí, s nimiž jsem se setkával v emigraci, lidmi z emigrantské vlny kolem Benešovy exilové vlády, a všichni, bez výjimky, se stavěli proti vyslání parašutistů k takovému úkolu. U vědomí možné odplaty se k tomu nápadu chovali všichni velmi negativně. Po začátku okupace se Britové velmi zajímali o stav morálky a smýšlení lidí v okupované zemi. Porovnávali úroveň odporu v Evropě a došli k závěru, že nikde se nespolečně pracovalo s Němci tak, jako v českých podmínkách,

kde se ve prospěch Říše pracovalo na plné obrátky. Beneš, který usiloval o uznání své exilové vlády, došel k závěru, že je nutno v tomto směru něco podniknout. Jeho vybrali k popravě protektorátního ministra Emanuela Moravce, ale Beneš namítal, že Moravec je v zahraničí postava neznámá a jeho likvidace by neměla ten správný mezinárodní ohlas. A tak se přišlo na Heydricha. Proti tomu se postavili nejen lidé v Londýně, ale i zástupci domácího odboje, kteří marně protestovali a upozorňovali na přšferné krveprolití, které Němci po takovém činu rozpoutají.

OTA ULČ

Narozen 16. 3. 1930 v Plzni. Po maturitě na klasičtém gymnáziu odešel koncem 40. let do Prahy studovat práva, promoval v roce 1953. Vojnu si odsloužil u pracovního praporu, brzy po návratu do civilu se stal okresním soudcem ve Střibře. V roce 1959 utekl do Západního Berlína, rok poté přijel do USA, kde na Kolumbijské univerzitě vystudoval politologii. Dnes přednáší na univerzitě v Binghamtonu. Od 70. let patří ke kmenovým autorům nakladatelství 68 Publishers, kde vydal pět knih, které po roce 1989 mohly vyjít i v Československu. Mezi jeho nejznámější knihy patří Malá doznání okresního soudce z roku 1974.

Heydrich byl tedy popraven, Němci rozpočítali skutečné peklo, které stálo stovky, možná tisíce českých životů. Strašný osud vesnic Lidice a Ležáků byl zaznamenán na celém světě, propagandisticky to mělo úspěch, naše vláda byla vzápětí uznána. Je velmi těžké to soudit, ještě těžší je za určitých okolností rozhodovat...

Jsi bývalý soudce. Rád bych znal tvůj názor na českou justici v 21. století.

Zdejší přátelé se mně ptají: „Proč se sem, člověče, nevrátíš, máš tady tolik dobrých kamarádů, víc než v Americe, kde jsi strávil většinu svého života?“ Považuji se za hybridu, člověka obou světů, který se snaží vzít si z nich ty pozitivní vlastnosti nebo aspekty. Nejpodstatnější důvod, proč se sem nevrátit, je ale vědomí, že polovina národa je reprezentována komunisty, před kterými jsem utíkal. A pokud jde o tu justici, tak ta mne opravdu děsí. Vědomí, že bývalí mučitelé mají větší penze než jejich oběti, je prostě strašné. Když soud v Uherském Hradišti ad infinitum protahoval soudní případ Grebeníčka seniora, tak byl evidentně na jeho straně. Neznám jinou zemi s jakž takž fungující justicí a ne vyloženě korupční fraškou, kde se jednání dá odkládat jen na základě kusu papíru, protože obviněný se nemůže dostavit, neboť se necítí dobře, nebo proto, že jeho advokát musí k zubaři. Uherskobrodská soudkyně to tak celou dobu odročovala. Podle mého názoru soudní jednání očividně sabotovala, a tím umožnila, aby se obžalovaný vyhnul spravedlnosti.

Zkus se na chvíli vcítit do role autora gymnaziální učebnice literatury. Co bys považoval za důležité, aby studenti o tvé literární tvorbě věděli?

Pokud by to bylo v kapitole o exilové literatuře, stálo by možná za malé poznamenání, že jsem byl asi jediný, který měl možnost se rozhlédnout doslova po celém světě a dívat se na ten svět českýma očima se záměrem sdělovat českému čtenáři, žijícímu tehdy ještě v kleci, jaké jsou ty vzdálené země – Japonsko, Čína, Indie a desítky dalších, méně či více exotických míst. Ta skutečnost, že přijedu se svou rasovou pomíchanou rodinou do Jižní Afriky v době, kdy tam ještě existoval apartheid, a snažím se získat reakce nejen bílého, ale i nebílého obyvatelstva, to patří mezi unikátní zážitky a já jsem měl, díky určité literární schopnosti, možnost tyto zážitky pro českého čtenáře zprostředkovat.

Trvale žiješ ve Spojených státech, kde je velmi silná židovská komunita. ►

► **Jaké s ní máš osobní zkušenosti, a lze ji vůbec nějak charakterizovat?**

Já jsem se se svou švýcarsko-čínskou manželkou seznámil na oslavě Silvestra v české, židovské společnosti. A pak to byli zase pražští Waldesové, kteří nám uspořádali svatbu. Tyto kontakty byly četné, ale přesto mne neopravňují k žádným generalizacím. Prostřednictvím společnosti věd a umění jsem sice přijížděl do New Yorku k mnoha židovským přátelům, ale když jsem letěl zpět, tak jsem nemohl sednout do tramvaje, aby mne dovezla domů, ale musel jsem ujet ještě 300 kilometrů, protože bydlím na půli cesty mezi New York City a Niagarskými vodopády. Jak jsem ale řekl, generalizovat nechci, je to vždy trochu zavádějící.

Jak je to s americkými židy česko-slovenského původu? Sdružují se podle konfesijních rozdílů, nebo podle země, odkud přišli?

Netroufnu si to přesně povědět, ale teď si připomínám, že před lety, byl to takový první zážitek, se konal večer, kdy B'nai Brith dával cenu české komunitě v NYC za prosazování lidských práv. Ale také to mohlo být naopak! Byl jsem tam pozvaný jako host a seznamoval jsem se s tímto fenoménem, a každopádně jsem poznal víc osob židovsko-českého původu v Americe než v Praze nebo rodné Plzni. A konečně, můj první přítel v Americe, s kterým jsem se poprvé opil na druhém břehu Atlantiku, byl česko-židovský spisovatel Egon Hostovský.

Kontakt s Hostovským ti můžeme jen závidět, ale ty jsi se také zmínil o jiném Tvém příteli – legendárním Karlu Steinbachovi...

Ano, Karel Steinbach byl opravdu fenomén a převzácný člověk. My jsme potom

měli v Ottavě vystoupení, které pořádal časopis Západ, jenž jsme v Kanadě vydávali skoro dvacet let. Na tom shromáždění jsem také vystupoval s povídáním o mých cestovatelských zážitcích. A tam vystoupil i Karel Steinbach se svými vzpomínkami na divadlo, které bylo jeho velkou láskou. A jemu, kterému bylo přes devadesát let a stále byl aktivním gynekologem armády Spojených států, to stále myslelo, jako kdyby zde ty roky nebyly. On tam recitoval pasáže z rolí legendárního herce Vojana, bylo to prostě neuvěřitelné. Pak jsem se s ním setkal o šest let později na nějakém podnikání, kam mne pozvali Sokolové z Manhattanu, a najednou se otevřely dveře a vstoupil Karel Steinbach. „Co tady proboha v tom rozpáleném městě děláte“, ptám se a on odpověděl, že přijel kvůli mně a stráví zde víkend. To byla taková poklona, že jsem jej pořádal, aby mi to dal písemně, že si to dám zhudebnit. To byl moc nobl pán a – pokud je to důležité – také Žid.

Tvůj životní příběh je sám o sobě „prožitým románem“. Uvažuješ o napsání svých pamětí?

Občas ano, ale stále si nejsem jistý. Znal jsem se například s Jiřím Voskovcem, ale zase nikoliv tak důvěrně, abych si mohl dovolit objektivní soud. Znal jsem publicistu Jirku Lederera, dával dohromady knihu s lidmi, kteří Voskovce znali, a já jsem mu také do té knížky přispěl. Ale jen dvěmi, třemi stránkami. Žádné velké analýzy a soudy. Ale pokud bych to slepoval – rodiny Waldesů, pana Firkušného, Hostovského, Adinu Mandlovou, zmíněného Voskovce, doktora Steinbacha, Ferdinanda Peroutku a mnoho dalších – to by pak byly takové vizitky. S těmi lidmi jsem se znal, ale nebyli jsme intimní přátelé. Ale možná právě proto by určitá vzpomínka k nim mohla mít hod-

notu oprostěnou od přílišných subjektivních ohledů, které svazují hodně blízké lidi. Ocitnul jsem se v Americe v určitém historickém mezidobí, v roce 1960. To už nebyla generace poúnorová, a ještě nenastoupila generace osmašedesátého roku, posrpnová.

Takové meziprúserové období...

Zcela přesně! Když se mi podařilo z této země vyklíčit a přes tehdejší Západní Berlín utéct, ocitnul jsem se v táboře, kam za víkend přišlo 1500 lidí! Já jsem tam byl přece jen takovým exotem – uprchl jsem jako československý soudce! Na apelplatzu v pondělí ráno si mě Američané vybrali a spolu s dalšími asi padesáti emigranty odvezli do Frankfurtu. Skoro rok jsem tam byl podroben rozsáhlým výslechům. A potom, později, zásluhou své švýcarsko-čínské ženy, jsem začal poznávat jiný svět a také mně potkávaly různé exotické zážitky. Mimochodem jsem osobním poradcem předsedy vlády Cookových ostrovů a po nějakém společném obědě mi premiér nabízel darem jeden z ostrovů. Jediný obyvatel ostrova zemřel a zůstalo tam stádo koz, o které se neměl kdo starat. Ostrov jsem s díky odmítl, ale při odjezdu jsem byl dekorován vysokým státním vyznamenáním. To hlavní město je taková příjemná vesnice, vláda tam má sídlo v patře nad hlavní poštou a může vládnout jen v hodinách, kdy je pošta otevřená. Tam už dávno pochopili, která instituce je důležitější. (Ota se odmlčí a prohrabuje se hromádkou vizitek.) A tady je moje vizitka s celým titulem. Je tam opravdový ráj, nádherné moře a všechno, ale nedovedu si představit, že bych vydržel déle. Strašná nuda místního života by mne spolehlivě zabila.

Děkuji za rozhovor, přeji příjemný let do Států a těším se na tvou novou knihu, která vyjde na podzim.

► Text a foto Milan Kalina

KAŠRUT...

pokračování ze strany 11

z částky, kterou zaplatíte v supermarketu za balení instantní kávy. Ti, kdo pěstují cukrovou třtinu nebo kakao, na tom nejsou o moc lépe. Tržní ekonomika upřednostňuje efektivitu před etikou, ale máme to dělat i my? Stále více Židů napříč náboženským spektrem říká ne a vyhledávají potraviny se značkou Fairtrade („spravedlivý obchod“, tedy slušné obchodní jednání se znevýhodněnými výrobci z rozvojových zemí – pozn. red.). Toto označení je zárukou lepšího obchod-

ního ujednání pro výrobce a jejich komunity, které často těžko bojují o přežití. Nákupem těchto výrobků také dosahujeme nejvyššího z Maimonidových „Osmi stupňů *cedaka*“, když pomáháme chudému a „posílujeme jeho ruku“ („le-chazek et jado“).

ZÁVĚREČNĚ ZAMYŠLENÍ

Možná tím nejjednodušším a zároveň nejsmysluplnějším, co můžeme udělat pro to, abychom aktu přijímání potravy dali smysl, je připomenout si Zdroj, od něž vše pochází. Po tisíciletí to Židé dělali skrze pronášení požehnání nad vším, z čeho máme požitky, a zejména nad jídlem. Texty tradič-

ních požehnání obsahuje většina sidurů.

Tov le-hodot l-adonaj – Je dobré děkovat Věčnému (Žalm 92).

► Rabínka Janet Burden

Překlad, úprava a poznámky: K. Weberová

Další obecné i praktické informace k lze najít na těchto adresách: www.fairtrade.org.uk, www.rspca.org.uk, www.organicfarmers.org.uk, www.orgfoodfed.com, www.soilassociation.org (Českému čtenáři lze opět doporučit, aby se porozhlédl po místních zdrojích, například www.fairtrade.cz, www.biospotřebitel.cz, na stránkách Ministerstva životního prostředí www.env.cz atd. – pozn. red.)

ČESKÝ ARGOT A JIDIŠ

Důležitou, i když opomíjenou součástí našeho národního jazyka jsou jeho nespisovné vrstvy a jazykové útvary. Jedním z nejzajímavějších nespisovných útvarů je bezesporu argot čili „tajná mluva podsvětí“. Přestože se argot v průběhu druhé poloviny 20. století přestal rozvíjet jako samostatný útvar, jeho vliv na současný jazyk je velmi významný.

To, co je na argotu nejvíce fascinující, je původ jednotlivých výrazů, a to jak zvláštní odvozovací procesy, tak skutečnost, že nemalá část argotických výrazů má svůj původ v jidiš, resp. v hebrejštině. Při zjednodušeném pohledu byl argot tajnou řečí, kterou používali lidé bez stálého povolání, tuláci, žebráci, falešní hráči, zloději a další. Šlo přitom o součást obrany proti nezasevěnému, zejména proti úřední moci. Při bližším zkoumání, zejména s ohledem na jeho hebrejské kořeny, se nám však otevře překvapivý pohled na svět lidí, kteří sice v minulosti stáli na okraji společnosti, ale zdaleka ne všichni byli spojeni se zločinem.

Uvedme si zde pro připomenutí několik charakteristických výrazů českého argotu: **balík** (sedlák), **benga** (policisté), **bimz** (chléb), **búra** (pětkoruna), **buzně** (ňadra), **cinknutý** (značený), **cunt** (hláška, tip na krádež), **čára** (silnice), **čór** (zloděj), **čúro** (nůž), **dales** (bída), **fabián** (hlad), **ferbla** (dopis), **flek** (peněženka), **frak** (trest), **holanda** (prostituce), **chlupatý** (policisté), **jamborka** (dívka), **kérka** (tetování), **klufty** (šaty), **kóbr** (komplic), **kulový** (lejno), **love** (peníze), **máčo** (hlupák), **machl** (podvodná činnost), **mangelit** (žebrot), **melouch** (práce na černo), **mergle** (peníze), **mlejn** (soud), **muzika** (pohlavní nemoc), **pajzl** (hospoda nižšího řádu), **pepřit** (souložit), **plajte** (bez peněz), **plotna** (brněnská galérka), **póvl** (špatný), **ségra** (sestra), **somr** (žebrot), **šábnout se** (rozdělit se), **šilingr** (policista), **šináglivat** (pracovat), **šmé** (podvod), **šmírovat** (tajně pozorovat), **šmok** (blbec), **šoufl** (špatně), **tunel** (podvod), **tyčet** (být), **zarohnout** (zabít). Specifickým okruhem je brněnský argot, tzv. plotnáctina: **flétna** (doklady), **fligna** (podvod, trik), **gómat** (věděti), **hémoni** (policisté), **hokna** (práce), **chálka** (jídlo), **lajvont** (dobrý), **lont** (venkov), **módr** (hlad),

pali (pryč), **ráčmeny** (hodinky), **šolna** (oblečení), **voltr** (podvod).

Mezi uvedenými výrazy jsou slova původu českého (čára, holanda, chlupatý,

mlejn), romského (čór, čúro, kérka, love, máčo, mangelit), ojedinele i z jiných jazyků (fabián se vysvětluje z italského fame hlad), avšak naprostá většina má původ v německém argotu a jeho prostřednictvím částečně v jidiš. Pravděpodobně jen minimum argotických výrazů (pokud vůbec nějaké) se do češtiny dostalo přímo od Židů žijících v Čechách a na Moravě.

Etymologie některých slov je patrná na první pohled – **dales** (v něm. argotu *Dalles*) má původ v jid. *dallus* chudoba, **šoufl** (v něm. argotu *schofel*, *schaufel*) pochází z jid. *šofel* nebo *šofol* špatný. Původ mnoha slov je však na první pohled neprůhledný

a někdy značně pitoreskní. U slova **balík** se sice nabízí asociace neohrabanosti, původ je však v něm. argotickém **Bal** člověk, což je z jid. **bal** muž. Zajímavé je jedno z brněnských označení policistů – **hémoni**. Ve vídeňském argotu je jeho paralelou **Hemann**, které při psaní **Höhmänn** nabízí zdánlivě jasný původ v **Höhe** výška (odtud další český argotický výraz pro policisty – **vejšky**). Tak je chápá i většina Němců. Svrchovaný znalec argotu Sigmund Wolf však ukazuje pravý původ v jiném argotickém výrazu **Högel** soud, to pak je z jid. **hechal** palác, chrám. Samotné slovo **plotna**, jak bývala označována brněnská kriminální komunita, má původ ve vídeňském **Platten** (s vídeňskou výslovností *Plotten*), kde se tradičně vysvětlovalo z **plott mochn** spát pod širým nebem (něm. *platt* plochý, nízký). Wolf však odvozuje z argotického **platt** důvěrný, spolehlivý, ve smyslu prostředí, kde se zločinci cítí bezpečně, to pak z jid. **polat** utéci, uprchnout, **polit** uprchlík. Odtud je mimochodem i známé **plajte** nebo brněnské **pali** (pryč).

Německý argot je nejen starší, ale také lépe dokumentovaný, na jeho vývoji si můžeme ilustrovat řadu obecných jevů, které z větší části platí i pro argot český. V němčině se argot obvykle nazývá **Rotwelsch**, kde **rot** označovalo žebráky z povolání, zloděje aj., **welsch** pak byl výraz pro románské jazyky (v češtině tomu odpovídá slovo **vlašský**, tedy italský), avšak běžně se tak označoval jakýkoli nesrozumitelný jazyk (výstižný překlad je „žebrácká latina“). Argot je popsán v Německu již ve 13. století, a od konce 15. století se objevují první slovníky. Jeden z nejznámějších je tzv. **Liber vagatorum** (doslova Kniha tuláků, přesněji však „Kniha vagabundů“) z roku 1510. Pod stejným titulem v následujících letech vyšly další slovníky v různých německých dialektech ▶

Federace židovských obcí pořádá výstavu s názvem

Židovská ulice

Staré fotografie a plány zmizelých domů doprovázejí obrázky dětí ze Základní školy v Jungmanově ulici v Jihlavě

Výstava bude otevřena v síni židovského hřbitova v Jihlavě do 30. října 2007 od pondělí do pátku od 9 do 16 hodin.

Klíče od výstavy zájemci obdrží v prodejně Květinka naproti hřbitovu.

► tech a v roce 1528 napsal k jednomu z jejích vydání předmluvu náboženský reformátor Martin Luther. Ten také jako první popsal, že mnoho slov argotu má hebrejský základ. Právě Luther tak otevřel otázku vztahu Židů a zločinecké komunity, přestože se již v jeho době argot skládal ze směsice slov původů německého, francouzského, hebrejského a romského. Dodnes se vedou spory o to, zda tak učinil mimoděk, nebo účelově. Po staletí se tak k mnoha jiným nesmyslným obviněním středoevropských Židů přidávalo podezření z úzkého vztahu k zločinu.

Otázka, kdo byli lidé, kteří vytvořili tento „tajný jazyk“, má dnes již především akade-

Je překvapivé, kolik slov (v převážně v nespisovných vrstvách českého jazyka) má svůj původ v hebrejštině nebo v jidiš. I taková slova nalezneme v nedávno vydané knize nakladatelství MAXDORF „Slovník nespisovné češtiny“, který zachycuje více než 14 000 hesel z argotu a obecné mluvy od nejstarších dob po dnešek, včetně jejich historie a původu. **Editor tohoto mimořádného slovníku, Jan Hugo, napsal exkluzivně pro Maskil úvahu o vztahu českého argotu a jidiš.**

mický význam, avšak ještě v první polovině 20. století šlo o věc velmi aktuální, zejména v souvislosti s narůstajícím antisemitismem a nacionálně-socialistickou ideologií. Vzhledem k tomu, že významný počet slov německého argotu skutečně má původ v jidiš a v romštině, bývalo běžné ztotožňovat v historickém pohledu židovské a romské etnikum s jádrem zločinecké komunity.

Skutečný důvod, proč má část argotu hebrejský původ, je třeba hledat v jeho samotných počátcích. Vznik argotu je historicky spojen s komunitou lidí, jejichž hlavním domovem nebyla ani města, ani vesnice, ale zemské stezky a později silnice. Základem této komunity byli po staletí hlavně

obchodníci, a je známo, že do středověku byl zejména evropský dálkový obchod převážně v rukou Židů. Odtud tedy pochází základ jazyka, který postupně přijímali tuláci, komedianti a zločinci. Potřeba označovat věci a činnosti tak, aby jim nezasvěcený nerozuměl (což je pravá a původní podstata argotu), vede primárně k využití slov z cizích jazyků. To platí i pro argot jiných jazykových oblastí. Musí však jít o jazyk dostupný, a zde byl po ruce jazyk židovských obchodníků, s nimiž ostatní členové oné komunity sdíleli stejné silnice a zejména stejné hostince. Mnohem později, až v průběhu 19. století, se právě kriminální část této komunity stěhovala do rychle se zvětšujících průmyslových měst a s sebou přinesla argot s jeho hebrejskými kořeny.

O tom, že argot nebyl primárně jazyk zločinců, bylo možné se přesvědčit až do doby poměrně nedávné. V Německu až do poválečného období existovaly například komunity podomních obchodníků, které neměly se zločinem nic společného, avšak používaly mezi sebou jazyk, který byl z 80 % shodný s argotem velkých německých měst. Také u nás se *hantýrka* (jak byl argot dříve označován) nazývala někdy *kramářská řeč*, od konce 19. století se však i zde účelově zdůrazňoval „židovský původ“ jazyka zločinců.

Dnes již pozbývá aktuálnosti nejen otázka vztahu židovského etnika a argotu (vztah jazyka a xenofobie ovšem aktuální zůstává) a podobně mizí židovský vliv na českou kulturu. Mizí také část argotických výrazů, avšak oněch několik desítek slov hebrejského původu, které čeština získala prostřednictvím argotu, zůstává součástí českého jazyka. Nic na tom nemění ani skutečnost, že jde o výrazy nespisovné.

dr. Jan Hugo,

editor slovníku „Nespisovná čeština“

NADAČNÍ FOND OBĚTEM
HOLOCAUSTU

**vyhlašuje výběrové řízení
na podporu projektů
v programech:**

PÉČE

Podpora projektů sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust

PŘIPOMÍNKA

Podpora projektů sloužících k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávání o holocaustu

BUDOUCNOST

Podpora projektů vzdělávacích aktivit v oblasti judaismu

OBNOVA

Podpora projektů rekonstrukce, obnovy a zachování židovských památek

**Uzávěrka pro příjem žádostí
je 19. září 2007.**

Další informace získáte u koordinátorek programů

Péče, připomínka a budoucnost,
Andrea Fictumová, tel.: 224 261 573,
fax: 224 262 563

e-mail: fictumova@fondholocaust.cz,
<http://www.fondholocaust.cz>

a

Obnova, Marta Malá, T: 224 261 615,
F: 224 262 563,

**e-mail: mala@fondholocaust.cz,
<http://www.fondholocaust.cz>**

Židovská obec Teplice

Informace pro zájemce o sociální služby

Židovská obec Teplice poskytuje **sociální poradenství** podle zákona č.108/2006 sb. O sociálních službách **seniorům**, kteří se nacházejí v nepříznivé sociální či zdravotní situaci. Zvláštní zřetel je věnován potřebám osob přeživších holocaust, jejichž osobní cíle vycházejí ze židovských tradic a kořenů, a potřebám osaměle žijících seniorů.

Bližší informace můžete získat osobně v kanceláři Židovské obce Teplice, Lipová 25/333, 41501 Teplice nebo na tel. 417 538 209, a to v pracovních dnech od 8 do 16 hodin, nebo e-mailem na adrese: kehila@volny.cz.

Středisko sociálních služeb ŽO v Praze zve na

TRADIČNÍ VÝLET PARNÍKEM ATLANTIDA

v neděli 2. září 2007

Odjezd: v 9 h z Výtoně (Rašínovo nábř.),
trasa Výtoň–Troja–Výtoň. **Návrat: kolem 14 h.**

Program: Prezentace dobrovolníků ASF (Aktion Sühnezeichen Friedensdienste), rabínské vyprávění, židovská hudba k poslechu, zajímaví hosté, možnost vycházky v Troji.

Vstupné 50 Kč pro dospělé se bude vybírat na lodi. Vstup pro děti zdarma. Občerstvení si hradí každý sám. Přihlášky na telefon: 224 800 828 nebo osobně na SSS ŽO v Praze.

KULTURNÍ PROGRAM ZÁŘÍ 2007

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

pondělí 10. 9. v 16 h

Umění stát vzpřímeně/The Art of Remaining Upright – vernisáž výstavy barevných koláží (kopie dokumentů, fotografie) a olejů výtvarnice **Jany Zimmer** (USA), v nichž zpracovává příběh svých českých rodičů prožitý během druhé světové války.

pondělí 10. 9. v 18 h

Duo Viva: Hudba východní Evropy – klezmer a lidová hudba z Ukrajiny, Ruska, Maďarska a Rumunska. **Viktor Ehlscheidt** – akordeon, **Václav Eichler** – klarinety, saxofon, tarogato. *Vstupné 60 Kč*

úterý 11. 9. v 18 h

Divadlo v Terezíně, část I: Původní české divadelní texty na jevišti. Brundibár a Císař Atlantidy jsou nejnámější představení napsaná v Terezínském ghettu. Textů, které nahlíží na život v Terezíně s humorem a citem, je ovšem mnohem víc. První ze dvou besed s americkou badatelkou **Lisou Peschel**, v níž s herci–kolegy uvádí ukázky z několika českých textů: kabaret, rozhlasová hra, loutková hra, revue, historické drama.

neděle 16. 9. 2007 ve 14 h

Arje jde do školy. Začal nový školní rok a Arje se učí psát. Píše husím brkem hebrejská písmenka. Arjeho učitelka vám dá sešit a brko a naučí vás hebrejsky se podepsat a napsat krátkou větu. Navíc se dozvíte, zda se hebrejská čísla liší od písmen. Prohlídka: Klausová synagoga. *Nedělní program pro děti a jejich rodiče*.

Jednotné vstupné 40 Kč

pondělí 17. 9. v 18 h

Paul Spiegel: Kdo jsou Židé? Nedávno zesnulý předseda Ústřední rady Židů v Německu píše zasvěceně, poutavě a s humorem o židovské historii, židovských zvycích, kultuře a náboženství. Velice populární kniha, která vyšla v Německu ve čtyřech vydáních, je nyní k dispozici v českém překladu. Publikaci spolu s jejími překladateli **Evou a Pavlem Dobšíkovými** uvádí sociolog **Fedor Gál**.

úterý 18. 9. v 18 h

Divadlo v Terezíně, část II: Původní německé divadelní texty (v českém překladu) na jevišti. Druhá ze dvou besed s americkou badatelkou **Lisou Peschel**, v níž s herci–kolegy uvádí ukázky nových českých překladů několika německých textů: Purim Spiel, kabaretní skeč, písně z operety Ghetto-mädel, loutková hra, veršované drama.

čtvrtek 20. 9. v 18 h

Maimonidových třináct článků víry. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona**. *Článek první: V naprosté věrnosti věřím, že Stvořitel, jeho jméno buď požehnáno, tvoří a řídí všechna stvoření a všechny skutky byly, jsou a budou pouze jeho dílem*.

pondělí 24. 9. v 18 h

Situace na Blízkém východě po horkém létě. **Petr Brod** moderuje debatu na aktuální téma. Diskutují: **Jana Hybášková** (arabistka, poslankyně Evropského parlamentu, bývalá velvyslankyně v Kuvajtu), **PhDr. Miloš Pojar** (předseda International Task

Force a bývalý velvyslanec v Izraeli), **PhDr. Jan Fingerland, PhD.**, (komentátor ČRo 6), **Zbyněk Petráček** (komentátor Lidových novin).

úterý 25. 9. v 18 h

Ženy v Bibli, ženy dnes. Díl VII. – Cizinky: Kozbi, Rachab, Rut. Hrdinky Tanachu v podání tradičních rabínských komentátorů a současných feministických komentátorek. Jak se změnilo vnímání hrdinky a jejího příběhu, když do procesu interpretace vstoupí ženy? A jaký dopad má tato skutečnost na životy dnešních žen a mužů, příslušníků židokřesťanské kultury? Cyklus přednášek hebraistky **Mgr. Terezie Dubinové**.

Není-li uvedeno jinak, vstupné je 20 Kč.

VÝSTAVY VE VKC:

Umění stát vzpřímeně/The Art of Remaining Upright – výstava barevných koláží (kopie dokumentů, fotografie) a olejů výtvarnice **Jany Zimmer** žijící v USA, v nichž zpracovává příběh svých českých rodičů prožitý během druhé světové války. *Od 11. září do 15. října 2007.*

Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětím holocaustu – stálá expozice kopií putovních výstav VKC. (Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost Po–Čt 10–16 h, Pá 10–15 h.)

Sál je přístupný vždy 20 minut před zahájením programu. 15 minut po začátku programu není vstup do Vzdelávacího a kulturního centra povolen.

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

neděle 2. 9. od 13 do 16 h

„Den otevřených dveří“ – v rámci Evropských dnů židovské kultury. Seznámení s naší činností i ochutnávka židovských pokrmů.

neděle 16. 9. v 15 h

„Maccabi odpoledne“ – pro děti různé sportovní disciplíny, pro dospělé možnost dozvědět se něco od předválečných i současných členů brněnského sportovního klubu **Maccabi**.

úterý 18. 9. v 17 h

„Židovka aneb Žonglování se životem“ – divadelní představení **Divadla Kufr**.

čtvrtek 20. 9. v 19 h

„Roš Hašana a Jom Kipur“ – přednáška o významných židovských svátcích, přednáší **Šlomo Kučera**.

úterý 25. 9. v 19 h

Leo Perutz: „Noc pod Kamenným mostem“

(1997) – zahajovací večer nového poslechového cyklu Židovská Praha v rozhlasové dramatické tvorbě.

V září je v sále možné zhlédnout výstavu nazvanou „Historie židovského sportu v Československé republice“.

Sál je přístupný vždy 20 minut před zahájením programu. 15 minut po začátku programu není vstup do Vzdelávacího a kulturního centra povolen.

VÝSTAVA: „NADEJE JE NA DALŠÍ STRÁNCE“

100 let knihovny Židovského muzea v Praze

Židovské muzeum v Praze – Galerie Roberta Guttmana
U Staré školy 3, Praha 1 (zadní trakt Španělské synagogy), tel. 221 711 553
Otevřeno denně 9–18 h, mimo soboty a židovské svátky – do 21. října 2007

Nově otevřená výstava v Galerii Roberta Guttmana se vrací k oslavám z roku 2006, během něhož si Židovské muzeum v Praze připomínalo sté výročí svého založení.

Expozice shrnuje stoletou historii muzejní knihovny a připomíná významné osobnosti, které jí dávaly podobu od chvíle jejího vzniku až po současné projekty. „Výstava je prvním podrobným zpracováním dějin knihovny Židovského muzea v Praze, jež je nyní plně funkční moderní institucí s reprezentativním fondem nejen bohemikálních judaik a hebraik. Výstava vůbec poprvé představuje archivní materiály, týkající se historie knihovny, dobové fotografie a profily Tobiasem Jakobovitem a Otto Munelese. Návštěvníci se seznámí s knihovnou Židovské náboženské obce v Praze i s Ústřední knihovnou ghetta Terezín,“ říká kurátor Michal Bušek.

Expozice začíná vyprávět příběh knihovny Židovského muzea v Praze již od roku 1858, kdy byla založena knihovna pražské Židovské náboženské obce, přístupná v roce 1874 pod vedením Nathana Grüna. Ta tvoří historické jádro dnešního knižního fondu. V roce 1906 bylo v souvislosti s asanací pražského ghetta založeno Židovské muzeum v Praze (1906–1940), v jehož sbírkách knihy tvořily neodmyslitelnou součást. Z knižního fondu předválečného muzea se však dochoval jen zlomek. Za druhé světové války přibývalo do knižního fondu Židovského ústředního muzea (1942–1945) spolu s hudebníky cca 46 000 svazků ze zrušených židovských náboženských obcí, součástí knihovny se stala i část svazků z Ústřední knihovny ghetta Terezín. Za komunistického režimu bylo muzeum zestátněno a knihovna se ocitla pod přísným dohledem. Během období tzv. normalizace musel být navíc zbudován fond zakázaných knih. Muzeum mělo štěstí, že mu prohibice zůstala a po roce 1989 je mohlo zařadit zpět do svého fondu. Po roce 1994, kdy byly sbírky muzea navraceny do rukou Federace židov-

Salomon Hugo Lieben

ských náboženských obcí v ČR, se knihovna stala samostatným oddělením, byly zbudovány její nové depozitáře a zpracováván knižní fondus se stal plně přístupný

dokládá i propojení osudů významných židovských osobností, které podobu knihovny po léta utvářely. „Zakladatel Salomon Hugo Lieben se potkává v Židovském ústředním muzeu s knihovníkem pražské židovské obce Tobiasem Jakobovitem, ten zde katalogizuje svážené předměty spolu s Mojsesem Woskinem-Nahartabim, který později pracuje jako člen Talmudkomanda v Terezíně. Skupinu odborníků zpracovávající hebrejské tisky v Terezíně vede dřívější spolupracovník S. H. Liebena z pražského Pohřebního bratrstva Otto Muneles, jenž se později stává vedoucím úseku knihovny v poválečném Židovském muzeu,“ doplňuje Michal Bušek.

V knihovně Židovského muzea v Praze, čítající dnes téměř 135 000 svazků, se tak minulost setkává s přítomností, dříve dávno

Karikatura Otto Munelese od Vladimíra Sadka a Jana Heřmana: „Našemu velkému učiteli dr. Otto Munelesovi, našemu světlu a chloubě Prahy, k narozeninám. Poslové míru Sadek + Hejman.“

veřejnosti. Byla také zřízena studovna s příruční knihovnou a klimatizovanou badatelnou pro studium starých textů. Především laické veřejnosti slouží referenční centrum, taktéž s příruční knihovnou.

Výstava však nevypráví pouze dějiny knihovny Židovského muzea v Praze, ale

zemřelých tu jsou stále živá. Výstava muzejní knihovny představuje jako instituci, která chce být místem, kde se tradice, moudrost a vědění předchozích generací setkávají v živém dialogu se čtenáři a badateli současné epochy.

red

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

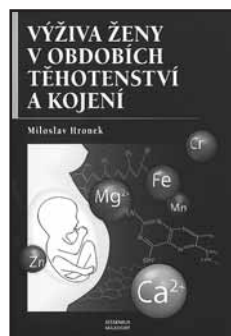

V záplavě memoárové literatury popisující, s větším či menším úspěchem, neblahé události druhé světové války a holocaustu především, zaujímá dnes již klasická kniha Richarda Glazara *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky* velmi čestné místo. Příběh vzpoury a útěku z Treblinky byl sepsán ihned po válce, ale poprvé vyšel až v německém překladu v roce 1992, české premiéry se dočkal až o dva roky později. Kniha je doslova čítankovým důkazem pravdivosti názoru, že žádný spisovatel nemá tolik fantazie, aby svou románovou fikcí zastínil příběhy, které píše sám život.

Autor, **Richard Glazar** (pův. jménem Goldschmied), se narodil v roce 1920 v pražské židovské rodině. Roku 1939 složil maturitu, přihlásil se na vysokou školu, ale už ji z rasových důvodů nemohl studovat. Pracoval jako zemědělský dělník až do září roku 1942, kdy byl deportován do Terezína. Dvaadvacetiletý Richard byl 8. října zařazen do transportu na východ – konečná stanice Treblinka. Měl ale štěstí a byl vybrán – spolu s několika málo dalšími vězni – do pracovního komanda. To mu zachránilo život. Všichni ostatní z jeho transportu byli ještě v den jejich příjezdu zavražděni v plynových komorách. Glazar se dostal do tzv. třídního šatstva a díky solidaritě a nezlomné víře v nutnost vydat o táboře svědectví se stává spoluúčastníkem ilegální táborské organizace. Dlouho připravovaného povstání, které vypuklo 2. srpna 1943, se zúčastnilo také šest českých a slovenských Židů. Dvěma z nich, Richardu Glazarovi a Karlu Ungerovi, se podařilo z Treblinky uprchnout. Dostal se až do německého Manheimu, kde s novou identitou získal práci v místní kovárně a kde pracoval až do osvobození americkou armádou. Po válce se vrátil do Prahy, vystudoval ekonomii a působil v zahraničním obchodě. V šedesátých letech svědčil proti bývalým spoluvězňům z Treblinky a své svědectví vydal i v Landsmannově filmu *Šoa*. Po sovětské okupaci v roce 1968 emigroval do Švýcarska, kde v roce 1997 zemřel.

Richard Glazar, TREBLINKA, SLOVO JAK Z DĚTSKÉ ŘÍKANKY, 422 str., G plus G, Praha 2007

Zdá se to být dobré. Po hubených létech, kdy demografové zoufale lomili rukama nad nízkou porodností, jsou nyní porodnice naopak přeplněné. Maminky si stěžují, že nemají kde slehnout, a zdá se, že tento trend ještě vydrží. Porodem však problém nekončí, naopak začíná. Má-li nová generace být zdravá, musí dostat jen to nejlepší. A o tom je právě kniha *Výživa ženy v obdobích těhotenství a kojení*.

Cílem publikace je podat podrobný rozbor výživy těhotných žen s upozorněním na zjištěné deficity. Kniha je určena nejen gynekologům, porodním asistentkám, pediatrům, dietologům, nutričním terapeutům, farmaceutům a praktickým lékařům, ale především moderním ženám, které svou výživu v době těhotenství nepodceňují a po porodu chtějí svému dítěti dopřát dostatek mateřského mléka – nejkvalitnější a nejpřirozenější potraviny.

Co a jak jíst před porodem a v době laktace je velmi důležité pro zdraví dítěte a chyby učiněné v tomto období jsou jen těžko napravitelné. V moderní době plné civilizačních nástrah nestačí jen „mít“ mléko, stejně důležité je mít i dostatek informací, které nám pomáhají předcházet nebezpečnému způsobu chování a stravování v tomto veledůležitém období života ženy a miminka.

PharmDr. Miloslav Zadák, CSc., VÝŽIVA ŽENY V OBDOBÍCH TĚHOTENSTVÍ A KOJENÍ, 309 str., JESSENIUS MAXDORF, Praha 2006

Spisovatel a dramatik Pavel Kohout je žijící ilustrací druhé poloviny dvacátého století. V padesátých letech byl hýčkaným koryfejem úderné bolševické kultury zaměřené na likvidaci třídního nepřítele, v šedesátých letech jej najdeme mezi nespokojenými intelektuály, kteří kritizují stranickou politiku v kultuře, později se ztotožňuje s vizemi „socialismu s lidskou tvář“ a stává se jednou z nejvýraznějších postav Pražského jara. V roce 1977 patří mezi zaklada-

tele Charty 77 a snad je i autorem jejího základního dokumentu.

Kohout byl od konce šedesátých let operativně sledován, odposloucháván a byla mu kontrolována veškerá pošta. To vše se stalo mnohem intenzivnějším od ledna 1977, kdy se stal signatářem Charty 77 a jedním z předních disidentů.

Je velkým štěstím pro historiky, že se zachoval Kohoutův svazek vedený Státní bezpečností. Tento spis s krycím názvem DIALOG patří mezi nejrozsáhlejší zachovalé svazky vedené během sedmdesátých let v problematice tzv. „vnitřního nepřítele“. Obsahuje 5 693 stran uložených ve dvaceti dílech svazku. K tomu musíme připojit i dalších 568 stran, obsahujících tajně pořízené fotografie ze sledování, různé rozborů jeho literárních a dramatických děl. Zachovalo se tak unikátní svědectví o činnosti tajné policie v komunistickém Československu. Navíc soubor archiválií obsahuje 780 udání tajných spolupracovníků StB, včetně těch, kteří dodnes disponují

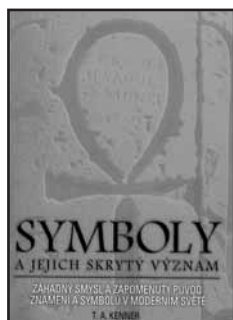
negativním lustračním osvědčením. Editor R. Schovánek vybral z tohoto obrovského množství dokumentů jen několik desítek, aby mohl ilustrovat celou šíři nezákonných postupů represivního aparátu – zaslání anonymních dopisů, vyhrožování, zadržování korespondence, odposlech bytu i telefonu, a nakonec i nezákonné zbavení státního občanství.

Svazek DIALOG je velmi čtivou a poutavou zprávou nejen o osobě Pavla Kohouta, ale především o neobyčejné bizarnosti a zrůdnosti komunistické státní moci.

SVAZEK DIALOG – STB VERSUS PAVEL KOHOUT (editor R. Schovánek), 395 str., Paseka, Praha – Litomyšl 2006

Lidská kultura je od svého počátku poznamenána existencí nejrůznějších symbolů, jejichž význam se v průběhu dějin měnil. Některé jsou zcela zapomenuty a dnes je nutno jejich pravý význam namáhavě a obtížně dešifrovat, jiné prodělaly určitý významový posun a jejich percepce je dnes podstatně jiná, ▶

než tomu bylo kdysi. Mnoho symbolů si však ponechalo od prastarých dob svou nezměnnou roli a dosud nás každodenně doprovází. Příslušníci různých kultur mohou určitý symbol vnímat naprosto odlišně, zvláště v případech, kdy je symbol zcela základní a široce zakořeněný. Některá symbolická vyjádření jsou doslova *univerzální*, jiná jsou omezena jen na malou oblast jedné kultury.

Publikace *Symbols a jejich skrytý význam* dešifruje záhadný smysl a zapomenutý původ znamení a symbolů v moderním světě, a většina čtenářů bude překvapena, jakým množstvím nejrůznějších symbolů jsme neustále obklopani a co vše působí nejen na naši racionální složku, ale i na naše podvědomí. I moderní doba vytváří své symboly, a je zásluhou této knihy, že čtenáři je svět symbolů vysvětlován jasným, přístupným způsobem, aniž by autor používal širokých exkurzů do nejrůznějších vědních oborů. Velké množství ilustrativních fotografií je rozebíráno většinou s překvapivou pointou. Dozvídáme se neznámá fakta z oblasti výtvarného umění, architektury, heraldiky, módy, firemních log, šperků, je nám odkrývá význam čísel, barev a jejich kombinací. Závěr knihy je věnován ezoterickým symbolům, které se snaží vyjádřit, objasnit nebo shrnout věci, které se jen těžce dají formulovat slovy. Odhalit jejich význam znamená proniknout do samé podstaty některých duchovních hnutí. Publikace je doplněna množstvím barevných snímků a má velmi dobrou grafickou úroveň.

T. A. Kenner, SYMBOLY A JEJICH SKRYTÝ VÝZNAM, 160 str., Metafora, Praha 2007

Donald Murray byl dlouholetým moskevským dopisovatelem kanadské televizní společnosti CBC. V letech 1988–1994 byl svědkem většiny událostí, které jsou popisovány v jeho knize *Demokracie despotů*. Uskutečnil 75 rozhovorů s politickými vůdci, s jejich poradci a představiteli tří zákonodárných sborů tohoto období. Byly to podrobné rozhovory a Murray získával otevřené rozhovory tehdejší situace.

Když se 11. března 1985 stal Michail Gorbačov generálním tajemníkem Komunis-

tické strany Sovětského svazu, jen málokdo tušil blízkost převratných změn. Nový vůdce měl charisma a svým věkem neodpovídal očekávané volbě dalšího geronta. To samo o sobě bylo povzbuzující. V lednu 1987 předkládá Ústřednímu výboru KSSS bezprecedentní návrh na vyhlášení otevřených voleb do stranických funkcí. To byl jasný signál pro všechny konzervativní a ultrakonzervativní stranické kruhy, že Gorbačovovi nejde o další upevnění centrální role strany, ale že je naopak ochoten měnit zaběhnutý totalitní pořádek a ohrozit jej ve svobodných volbách.

Kanadský novinář prokázal mimořádné pochopení pro tehdejší sovětské realie, nahlédl mnohem hlouběji do zákulisí politiky tehdejšího Sovětského svazu a dokázal se orientovat v situaci, která byla nepřehledná i pro mnohé přímé aktéry. Jen proto mohl po návratu ze své „sovětské mise“ napsat knihu, která je vzrušujícím záznamem rozpadu Sovětského svazu. Podpisem dokumentu o vzniku Společenství nezávislých států přestává dne 25. prosince 1991 Sovětský svaz existovat a prezident Gorbačov rezignuje na svou funkci. Začíná nová éra.

Kdo chce dobře pochopit dnešní ruskou politiku, vztah Ruska nejen k bývalým sovětským republikám, ale i k bývalým satelitním zemím, měl by dobře znát předchozí politické události a představitele různých politických seskupení. Síly, které hýbaly bývalým Sovětským svazem, jsou dodnes velmi mocné, a nikterak se netají svými ambicemi na opětovné získání svých vedoucích rolí. Způsob, jakým se o to dnes snaží, je samozřejmě s ohledem na mezinárodní postavení Ruské federace, mnohem jemnější a nenápadnější. To ovšem neznamená, že vzpomínky na SSSR zůstaly jen v podobě nevinné nostalgie důchodců a válečných veteránů.

Kdo chce pochopit dnešní putinovské Rusko a jeho vztah k americkým obranným systémům, radarům a jiné vojenské technice, která, ačkoliv není namířena proti Rusku, přesto vyvolává jeho hysterickou reakci, nechť sáhne po této knize. Na mnohé dnešní otázky zde nalezne odpověď.

Donald Murray, DEMOKRACIE DESPOTŮ, str. 248, G plus G, Praha 1997

Známa novinářka **Petra Procházková** (1964), specialista na práci v krizových oblastech, právem získala za svou statečnou angažovanost mnoho ocenění, včetně státního vyznamenání.

Publicista, dokumentarista a dnes i senátor **Jaromír Štětina** (1943) začal v lednu 1990 budovat v Moskvě kancelář Lidových novin a zpravodajsky zachytil všechny konflikty, které vedly k rozpadu SSSR. Cílevědomě uplatňuje žurnalistiku „in the spot“. Během obležení ve Štěpanakertu dává přímo z místa dění impuls ke vzniku první humanitární akce – SOS Karabach. Obdržel mnoho prestižních cen včetně SAIS – Novartis Award, kterou uděluje Hopkinsonova univerzita ve Washingtonu. V roce 2000 získal i státní vyznamenání.

S kolegyní Petrou Procházkovou založili první soukromou informační agenturu Epicentrum a popisovali dění nejen na území bývalého SSSR, ale i v Afghánistánu, Kašmíru, Kurdistánu, Indonésii, Hongkongu, Východním Timoru, Keni, Jižním Súdánu a dalších zemích.

Jejich svědectví je neocenitelné a Fedor Gál v úvodu k jejich společné knížce je označuje jako *posly svědectví o zlu a utrpení. Jsou to ti, kteří nejenom vidí a slyší, ale kteří také umí to, co viděli a slyšeli, jasně a jednoznačně tlumočit*. V závěru úvodu vysílá Gál čtenářům důležitý apel: „*Čtěte pozorně – to, o čem píšete, se stalo za rohem.*“

Drobná knížka obsahuje dva texty. Procházková pod atraktivním názvem *Poprava – věc veřejná* popisuje poslední měsíce života ženy odsouzené k smrti zastřelením. Odehrává se v severním Kavkaze, v bombami rozbité Čečně. Procházková odsouzenou a těhotnou ženu, čekající ve vězení na svou popravu, několik měsíců navštěvuje.

Druhým textem – *Výkradači hrobů* – přispěl do knížky Jaromír Štětina. Jeho příběh je zasazen do válkou decimovaného Čečenska a vysvětluje na pozadí ruské vojenské okupace důvody konverze Rusů k islámu. „*Je to,*“ říká Štětina, „*nejniternější, nejodvážnější a také nejzoufalejší čin, který člověk může udělat – útek od něčeho k něčemu.*“

Petra Procházková, Jaromír Štětina, UTŘETE TĚLESNÉ ŠTÁVY, 77 str., G plus G, Praha 2001

► Milan Kalina

LIBYJSKÉ MEMENTO

V rámci mezinárodní pomoci přijela před osmi lety do Libye skupina šesti bulharských zdravotnic, aby pomáhaly v dětské nemocnici. Mnoho dětí, celkem 438, bylo už tehdy infikováno virem HIV, což bylo mj. způsobeno i předchozím katastrofálním stavem nemocnice – nedostatkem zdravotnického materiálu a léčiv, malou úrovní hygieny i nezájmem místního personálu.

Hrozila mezinárodní ostuda, a tu se našlo řešení. Aby nebyla zpočybněna zdravotnická péče v této zemi, byla skupina bulharských sester s jedním palestinským lékařem obviněna z úmyslného nakažení těchto dětí. Na první pohled absurdní a vykonstruované obvinění bylo jen začátkem. Libyjský režim připravil soudní jednání a v několika procesech odsoudil všechny účastníky k smrti. Soudní fraška se táhla celých osm dlouhých let, ve kterých byly bulharské zdravotnice donuceny mučením obvinění akceptovat.

A pojednou se rozehrála zajímavá hra. Libyjský vůdce Muammar Kaddáfí byl vůči obviněným zcela nelítostný, jeho syn a budoucí nástupce ve funkci se naopak nechal slyšet, že by bylo možné, za jistých podmínek, rozsudky zmírnit. Začalo se mluvit o odškodnění a Evropská unie tuto nabídku přijala a začala zákulisní jednání, o kterých dosud chybí bližší informace. Rodiny nakažených dětí dostaly údajně kompenzace z fondu založeného na pomoc nemocnici v Benghází, kde obvinění zdravotníci působili. Každé dítě milion dolarů! Právě díky těmto kompenzacím, na kterých se podle Libye podílely i evropské země, Tripolis zdravotníkům prominul trest smrti, a ti se po osmi letech zadržování vrátili do Bulharska. Mnoho lidí si oddechlo a tento, takřka románový *happy end* s nadšením přivítalo.

Případ je ovšem mnohem složitější a má několik rovin, které povrchnímu pozorovateli nemusí být ihned patrné. Především zatčení nebylo žádnou náhodou, ale pečlivě připraveným plánem, který svědčil o tom, že jeho osnovatelé měli (a stále mají) dobré znalosti a informace o způsobu západního politického uvažování, včetně řešení podobných krizí. Libyjský režim má stále špatnou pověst, způsobenou mnohonásobnou vraždou nevinných cestujících v letadle nad Skotskem. A co mohou nyní v Libyi říkat? Je sice pravdou, že jsme to trochu „nad tím Skotskem přehlnali“, ale co říci na tuto podlou *skorovraždu* 438 dětí! To je přece „šlágr“, který, vhozen do protizápadního guláše vařeného arabskými fanatiky, vydává tu správnou bojovnou vůni.

Druhým momentem této truchlivé story je vydírání, kterého se zde dopouští nikoliv militantní terorista držící nevinné rukojmí, ale stát, člen mezinárodního společenství OSN, stát, který podepsal chartu Spojených národů. A co na to Evropa, USA a všechny ostatní demokratické státy? Zemím, kde je písek prosycen tolik potřebnou ropou, je mnohé odpouštěno. Evropské demokracie přehlížejí arabské excesy, ale ihned spustí písničku o lidských právech, kdykoliv se Izrael rozhodne se těmto excesům bránit. Dvojitý metr je běžnou diplomatickou výbavou v politice mnoha zemí, velmi názorně se to jeví v politice Hrdého Albionu a Sladké Marianny. Politika appeasementu v třicátých letech minulého století, jak dobře víme, přinesla nikoliv mír, ale vyústila v dosud nejhorší válku v dějinách lidstva. Ukázalo se, že účinnou politiku dělají státníci jako Churchill, Truman, Kennedy, Reagan, Thatcherová, nikoliv Chamberlain a Daladier. Proti síle nelze postavit nic jiného než opět sílu. Demokracie musí mít autoritu. Zlo uznává jen sílu, převahu. Řečí, dohod, konferencí, článků, verbálních nót se nebojí a vysmívá se jim.

Budeme-li hovořit divadelním jazykem, pak *první kostýmová zkouška* dopadla na výbornou a odzkoušenou hru můžeme pustit do stálého repertoáru. Kdo bude další obětí této arabské dramaturgie?

Možná v Saúdské Arábii zatknou několik amerických inženýrů a obviní je z pokusu vyhodit vrtné věže do povětří, v Sýrii mohou zase obvinít několik italských restaurátorů starých knih, že chtěli podpálit knihovnu a zničit tak část arabské kultury a vzdělanosti. Učitelky bojující proti nigramotnosti lze obvinít z pokusu otrávit nejen dětské duše, ale také městské studně. Cokoliv je možné, výběr je veliký. Techničtí experti, agronomové, kněží, zdravotníci, učitelé, studenti – ti všichni od této chvíle postupují strašně riziko stát se v arabských regionech možnou obětí „státního terorismu“.

Existuje lék? Určitě jej lze nalézt, ale musí být k tomu dostatek toho, co se eufemisticky nazývá „politická vůle“. Když to přeložíme, pak je to takové chování a jednání, které vede k cíli, zarazí protivníka, odvrátí škodu, ale za toto vítězství je nutno něco zaplatit. Kdo se snaží udržet status quo svého pohodlí, životní úrovně a klidu a účty předkládat třetím stranám (politika appeasementu, intelektuálního pacifismu atd.), činí strašlivou chybu, která se jako bumerang vrátí a udeří nečekaně.

„Ano, vydírali jsme Evropu během složitých vyjednávání o propuštění šesti bulharských zdravotníků,“ přiznal v rozhovoru pro týdeník Newsweek syn libyjského vůdce Sajf Islám. Jmenoval částku 300 milionů dolarů pro nemocnici a 400 milionů dolarů pro rodiny nakažených dětí. Mimo těchto částek je pravděpodobné, že některé země (Bulharsko, Slovensko, možná i Česká republika) odpustily Libyi staré dluhy. Celková částka za tuto, z libyjského hlediska brilantní operaci, může přesáhnout i miliardu dolarů.

Zapltili jsme libyjským vyděračům a před několika dny francouzský prezident Sarkozy slibil Kaddáfímu jaderný reaktor. Prý na odsolování mořské vody. V těžké době evropský letecký a zbrojařský koncern EADS potvrdil, že je blízko prodeji zbrojní techniky Libyi. Půjde o první takový obchod severoafrické země se západní firmou od zrušení embarga Evropské unie vůči Libyi v roce 2004. Místo toho, aby evropské země hromadně vypověděly libyjské diplomaty a přerušily veškeré styky se zemí, která zvolila vydírání jako nástroj oficiální politiky, budeme utužovat obchodní styky. Je přece nutné být rychlejší než ostatní a získat ty zatracené zakázky. Francouzská ministryně financí Christine Lagardeová oznámila, že její země „posílí komerční vztahy s Libyi, do které Francouzi vyvezli v loňském roce o 43,4 procenta více, ale vývoz s objemem 433,6 milionů eur přesto stále zaostává za dovozem“.

V žádném případě nejsem euroskeptikem Klausova stíhu. Nicméně pokud sledujeme trapně nerozhodné reakce Evropské unie vůči Blízkému východu, když čtete výzvy EU, aby Izrael respektoval lidská práva, která porušuje tím, že se brání raketám arabských teroristů, pak je ovšem *něco shnilého ve státě*... Naštěstí existuje země, kde mají na terorismus jasná hlediska. Ta země už dvakrát vytáhla Evropu z válečné bryndy, zvítězila nad komunismem, svou rozhodností zabránila třetí světové válce a porazila nepřítele v mírové soutěži. Jestliže tato země potřebuje postavit v českém lese svůj radar, jistě ví proč a k čemu. Pokud se Američané něčemu bránili, tak z toho měla i Evropa svůj zcela jasně definovatelný prospěch. Truchlivý osud bulharských zdravotních sestřiček i výstavba radaru je součástí jedné politické rovnice. Řešme ji tak, abychom se nemuseli za pár let stydět.

► Milan Kalina

